

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Shkodër, 2022

TITULLI ORIGINAL
SON NEFES ENDIËSË

PËRKTHEU
Fatmir Sulaj

REDAKTOI
Ilir Hoxha

FAQOSI
Bledar Xama

BOTIMI I
Shkodër, 2022

PROGRESI BOTIME
Sheshi "2 Prilli", Rr: Studenti
Shkodër, Shqipëri
Mob: +355 67 340 6182

SHQETËSIMI I FRYMËS SË FUNDIT

Osman Nuri Topbash

Përmbajtja

Pendimi dhe kërkimi i faljes.....	7
Shqetësimi i frymës së fundit / Të parapërgatitesh për vdekjen dhe pasvdekjen.....	27
Pastrimi i vetes dhe dëlirësia e zemrës	65

Pendimi dhe kërkimi i faljes

Kur mposhtet nga dëshirat vetjake dhe humb begatinë e ndjenjën shpirtërore të besimit, njeriu anon nga mëkatet. Kur mbaron ndihma e moralit në ndërgjegje, humbet edhe mendjemprehtësia dhe thellimi shpirtëror dhe lind një dobësim serioz në rrugën e të qenit posedues i drejtimit. Mëkatet fillojnë të duken joshëse si një muzikë e ëmbël dhe njeriu mund të veprojë sikur nuk e ndjen fare peshën e mëkatit.

Por njeriu vjen në botë si pasqyrë e pastër dhe e qartë e pafajësisë. Edhe feja është shfaqje mëshire e dhuruar njeriut nga Allahu për të mbrojtur pastërtinë e kësaj natyre. Për këtë arsye, robi mund ta ruajë pastërtinë që ka në natyrën e tij dhe, në rastet kur hap perdet

e pakujdesisë duke marrë pjesë nga ndjenja shpirtërore e fesë së tij, sa herë bën ndonjë faj e ndjen peshën e tij në ndërgjegje. Për këtë arsye, ndjenjat e virtytshme që janë të fshehta në këtë botë, zgjohen duke u holluar. Zemra e tij digjet thellë nga një pendim i madh, e kësisoj me lotë të ngrohtë ia hap zemrën Zotit të tij. Ja, kjo djegie dhe ky pishmanllëk është “pendimi”. Ndërsa përgjërimet që shpërthejnë nga zemrat, janë “kërkimi i faljes”.

Mëkatet janë pengesë për të hyrë në xhennet, por nga ana tjetër edhe pendimet që përforcohen me punë të mira dhe që bëhen me djegien e zemrës, janë shkaqet e mbrojtjes nga xhehennemi.

Pejgamberi ﷺ ka thënë kështu:

“Kur robi bën një mëkat, në zemrën e tij i bëhet një pikë e zezë. Nëse e lë atë mëkat dhe duke kërkuar falje i drejtohet pendimit, zemra i ndriçohet. Nëse nuk bën kështu dhe u kthehet përsëri mëkateve, pikat e zeza shtohen dhe së fundi e mbulojnë zemrën. Ja kjo është gjendja që ka përmendur

“Jo, nuk është ashtu! Por të këqijat që vepruan, ua mbuluan zemrat e tyre.”

(el-Mutaffifin, 14) (Tirmidhi, Tefsir, 83/3334)

Edhe në një tjetër hadith fisnik thuhet:

“Vuajtja më e madhe është vuajtja e mëkatit. Ilaçi i tij është kërkimi i faljes në errësirën e natës.”

Kur nevoja e njeriut bie në çfarëdo lloj mëkati, mënjëherë është e domosdoshme që të pendohet, të kërkojë falje dhe t’i drejtohet Allahut, sepse Zoti, robërit e devotshëm nga të cilët është i kënqur, i lavdëron kështu:

“Edhe ata të cilët, kur bëjnë ndonjë mëkat të shëmtuar, ose kur e dhunojnë veten e tyre, e përkujtojnë Allahun dhe kërkojnë falje për mëkatet e tyre. Në të vërtetë kush i fal mëkatet përveç Allahut? Ata, duke e ditur, nuk vazhdojnë në punët që patën vepruar.” (Ali Imran 135)

“Të devotshmit, flinin pak natën dhe kërkonin falje për mëkatet.” (edh-Dharijat, 17-18)

Zoti njofton në shumë ajete se do t’i falë robërit e tij që pendohen në mënyrë të sin-

qertë. Madje, duke ua bërë të ditur se do t'i shndërrojë në sevape mëkatet e atyre që kthehen tek Ai me një pendim të sinqertë, Allahu thotë kështu:

“Përveç atyre që pendohen dhe bëjnë vepra të mira, Allahu të këqiat e tyre i shndërron në të mira. Allahu është mëshirues dhe falës.” (el-Furkan, 70)

Edhe Profeti i nderuar thotë:

“Allahu Teala natën hap dorën e Tij për të pranuar pendimin e atij që ka bërë mëkat ditën. Ditën hap dorën e Tij për të pranuar edhe pendimin e atij që ka bërë mëkat natën. Derisa të lindë dielli nga vendi që perëndon, domethënë deri në kiamet, kjo do të vazhdojë kështu.” (Muslim, Pendimi, 31)

Por sinqeriteti dhe pastërtia janë kushtet më kryesore në pendim. Një person që e prish vazhdimisht pendimin e tij, do të thotë se është bërë tashmë një maskara i shejtanit. Allahu thotë:

“Premtimi i Allahut është i sigurtë. Pra le të mos ju mashtrojë jeta e kësaj bote dhe

të mos ju mashtrojë djalli ndaj Allahut.”

(Llukman, 33)

Nga një anë tjetër, pendimi dhe kërkimi i faljes janë shkak për shpëtimin nga ndëshkimi në këtë botë dhe në ahiret. I Dërguari i Allahut ﷺ thotë:

“Allahu Teala më ka zbritur dy përgëzime për ummetin tim:

1. Derisa ti të jesh në mes tyre, Allahu nuk do t’i ndëshkojë ata.

2. Përderisa ata të kërkojnë falje, Allahu nuk do t’i ndëshkojë ata. (el-Enfal, 33)

Kur unë të ndahem prej tyre, ummetit tim do t’i lë kërkimin e faljes deri në kiamet i cili është përgëzimi i dytë që e ndalon ndëshkimin e Allahut.” (Tirmidhi, Tefsir, 8/3082)

Pendimi dhe kërkimi i faljes me natyrën e vërtetë të tyre, për shkak se janë një strehim dhe keqardhje e thellë, janë shkak i vetëm i dëlirjes nga papastërtitë shpirtërore. Një pendim i pranuar heq pengesat dhe perdet që janë ndërmjet robit dhe Zotit dhe arrin

dashurinë e Allahut Teala. Po ashtu, Allahu thotë:

**“Me të vërtetë Allahu i do ata që pendo-
hen dhe ata që pastrohen.”** (Bekare, 222)

Pejgamberi ynë, për të treguar se sa kë-
aqet Zoti ynë me pendimin e njerëzve, na jep
këtë shembull:

*“Kënaqësia që ndjen Allahu Teala për
shkak të pendimit të çdonjërit prej jush,
është më e madhe se sa gëzimi i një per-
soni i cili, duke udhëtuar në shkretëtirë të
zhveshur humb devenë bashkë me ushqij-
met që ishin mbi të. Duke e humbur plotë-
sisht shpresën për ta gjetur devenë, pasi që
kërkimi nuk i ka sjellë ndonjë dobi, shkoi
dhe shtrihet nën hijen e një peme. Në atë
moment sheh që vjen deveja. E kap për
kapistre dhe duke u ngatërruar fjalët, thotë:
O Zoti im, ti je rob i im dhe unë jam Zoti
yt.”* (Muslim, Pendimi 7; Tirmidhi, Kiamet 49, Deavat 99)

I Dërguari i Allahut ﷺ në disa hadithe të
tjera të tij i ka treguar kështu dobitë e kërkimit
të faljes:

“Nëse një person nuk e heq nga gjuha e tij kërkimin e faljes, Allahu Teala i tregon një rrugëdalje në çdo gjendje të vështirë dhe një rrugë shpëtimi nga çdo pikëllim duke i dhënë atij rizk atij nga një vend që nuk e shpreson.” (Ebu Davud, Vitir, 26/1518; Ibn Maxha, Edukata, 57)

Por çështja më kryesore e robërve është pastrimi i vetes dhe i zemrës. Ndërsa pendimi dhe kërkimi i faljes që kemi shpjeguar deri tani, është në lidhje vetëm me derën e fitimit të kësaj gjendjeje. Të bësh punë të mira pasi të hysh nga kjo derë, sigurisht që është e domosdoshme. Pasi të kryejmë farzet, vaxhibet dhe synetet mbi kriteret e tyre, veçanërisht duhet të kemi veçori të bukura si: përpikmëria ndaj të drejtës së robit, respekti ndaj te drejtës së nënës dhe babait, dhënia e lëmoshës për hir të Allahut, mëshira ndaj të gjitha krijesave dhe të afruarit me butësi dhe falje.

Tablo të virtytshme

Krenaria e gjithësisë i Nderuari ynë ﷺ
thotë kështu:

“O njerëz! Pendohuni te Allahu dhe kërkojini falje Atij, sepse unë pendohem ndaj Tij njëqind herë në ditë.” (Muslim, Dhikir, 42)

Pendimi dhe kërkimi i vazhdueshëm i faljes nga ana e të Dërguarit të Allahut, në një kohë kur atij i ishin falur të gjitha mëkatët e ardhura dhe të kaluara, na ofron një mësim të lartë edukate për ummetin e tij, aq sa është edhe falenderim ndaj mirësive që i ka dhënë Allahu Teala.

Pejgamberi i nderuar, i cili e dinte se detyra më e rëndësishme e robit është përkujtimi i Allahut dhe adhurimi i Tij në çdo çast, duke menduar se duhej të bënte akoma më shumë adhurim, pendohej dhe kërkonte falje në çdo çast.

Ibn Omeri رضي الله عنه thotë:

“Në një kuvend vërenim se Pejgamberi صلى الله عليه وسلم thoshte njëqind herë:

رَبِّ اغْفِرْ لِي وَتُبْ عَلَيَّ إِنَّكَ

أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ

“O Allahu im! Më fal dhe ma prano pendimin tim! Sepse Ti je Ai që i pranon më shumë pendimet dhe je shumë mëshirues!”
(Ebu Davud, Vitir, 26/1516; Tirmidhi, Deavat, 38/3434)

Pendimet dhe kërkimet e faljes, i Dërguari i Allahut i bënte që të afrohej sa më shumë me Allahun Teala dhe që të fitonte kënaqësinë e Tij, por kjo jo për shkak të ndonjë gabimi të tij. Ngaqë çdo çast ishte në progres shpirtëror, i Nderuari ynë gjithmonë kërkonte falje për gjendjen dhe pozitën e mëparshme.

Në ditët e tij të fundit, i Dërguari i Allahut ﷺ thoshte shpesh këto fjalë:

سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ

“Unë besoj se Allahu është larg nga atributet që nuk i shkojnë pozitës së uluhijetit dhe e falenderoj Atë.” Nëna jonë, Hazreti Aishja e pyeti:

“-O i Dërguari i Allahut! Shoh se i thua shumë shpesh fjalët ‘sub hanallahi ue bihamdihi estagfirullahe ue etubu ilejh’. Cili është shkaku që i thua?”

Pejgamberi ﷺ tha:

“Zoti më ka njoftuar se do të shikoj një shenjë në ummetin tim. Që kur e kam parë këtë, e them shpesh këtë tespih. Unë atë shenjë e kam parë në suren Nasr, e cila tregon çlirimin e Mekkes. (Muslim, Salat, 220)

Kur erdhi ndihma e Allahut dhe çlirimi dhe kur i pe njerëzit që hynin në fe grupe grupe. Ti pra lartësoje Zotin tënd duke e falenderuar dhe kërko falje nga Ai. Sepse Ai i pranon shumë pendimet.”

I Dërguari i Allahut ﷺ i ka mësuar ummetit të tij edhe forma të ndryshme të kërkimit të faljes. Më e rëndësishmja e këtyre është “Sejjidu’l-Istigfar”, të cilën i Dërguari ﷺ e ka shprehur kështu në një hadith fisnik të tij:

“Kërkimi i faljes më i lartë është të thërriturit e robit:

اللَّهُمَّ أَنْتَ رَبِّي لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ خَلَقْتَنِي وَأَنَا
عَبْدُكَ وَأَنَا عَلَى عَهْدِكَ وَوَعْدِكَ مَا اسْتَطَعْتُ
أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا صَنَعْتُ أَبُوءُ لَكَ

بِنِعْمَتِكَ عَلَيَّ وَأَبُوءُ بِذَنْبِي فَاغْفِرْ لِي
فَإِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ

O Allahu im! Ti je Zoti im. Nuk ka Zot tjetër që meriton të adhurohet përveç Teje. Ti më ke krijuar mua. Unë jam robi Yt. Akoma sa kam mundësi, qëndroj në fjalën dhe në premtimin që të kam dhënë Ty në ezel. Mirësitë që mi ke dhënë i kujtoj me mirënjohje në praninë tënde të lartë dhe e pranoj mëkatin tim. Më fal mua, padyshim që askush nuk i fal mëkatet përveç Teje.”

I Dërguari i Nderuar e vazhdon kështu fjalën e tij:

“Kushdo që ditën thotë Sejjidu’l-Istigfarin duke i besuar me zemër sevapit dhe virtytit të tij, nëse vdes atë ditë para se të bëhet mbrëmbe, do të hyjë në xhennet. Përsëri kushdo që e thotë natën duke i besuar sevapit dhe virtytit të tij, nëse vdes para se të bëhet mëngjes, do të hyjë në xhennet.” (Buhari, Deavat, 2, 16; Ebu Davud, Edukata, 100-101)

Pendimin dhe kërkimin e faljes duhet ta forcojmë me vepra të mira që bëhen pas tyre. Ibn Omeri رضي الله عنه tregon:

“Një njeri erdhi te i Dërguari i Allahut dhe i tha:

“-Unë kam bërë një mëkat të madh. A ka mundësi që të pendohem për këtë?”

I Dërguari i Allahut e pyeti:

“A e ke nënën gjallë?”

Sahabiu tha:

“Jo.”

I Dërguari i Allahut e pyeti:

“Po teze a ke?”

Kur sahabiu tha:

“Po, kam”, i Dërguari i Allahut i tha:

“-Atëherë (bëji mirë) ndihmoji asaj. Tezja është në vend të nënës.” (Tirmidhi, Birr, 6; Ahmed, II, 13-14)

Kjo është këshilla që i Dërguari i Nde-
ruar i dha sahabiut, i cili digjej me zjarrin e

keqardhjes dhe po kërkonte falje me qëllim që pendimin e tij ta mbështeste me vepra të mira. Ai tregoi se veprat e mira dhe mirësitë që bëhen si keffaret ndaj të këqjave, i zhdukin këto të fundit.

Krenaria e Gjithësisë, i Nderuari ynë një natë pa në ëndërr Bilalin ﷺ. Në mëngjes e thirri muezin Bilalin dhe e pyeti:

“-O Bilal! Mbrëmë në ëndërr, dëgjova në xhennet, përpara meje, zhurmën e këpucëve të tua. Çfarë pune të mirë ke bërë që hyre në xhennet para meje?”

Bilali ﷺ tha: “-O i Dërguari i Allahut! Kurdo që bëj ndonjë mëkat të vogël, menjëherë pas tij ngrihem dhe fali dy rekate namaz. Edhe kur më prishet abdesi menjëherë marr abdes.”

Mbi këtë i Dërguari i Allahut tha:

“-Ja, për këtë arsye!”

Siç u pa, kur të bëjmë çdo lloj gabimi, pa humbur kohë duhet të pendohemi dhe për

këtë arsye është e nevojshme që të ndërmjetësojmë me vepra të mira.

Kab bin Malik u vonua për të marrë pjesë në udhëtimin e Tebukut nga shkaku i neglizhencës së tij dhe si përfundim i iku karvani. Për këtë gabim të tij Ai u pendua menjëherë për këtë gabim të tij dhe kërkoi falje, po për shkak të gabimit që kishte bërë bota i dukej shumë e ngushtë, paçka se ishte shumë e gjerë. Ndërsa kur mori lajmin se i është pranuar pendimi, menjëherë bëri sexhde nga gëzimi. (Ibn Maxha, Salat, 192) Pastaj deshi të japë lëmoshë, duke ia dorëzuar të gjithë pasurinë e tij Pejgamberit. Por i Dërguari i Allahut, e porositi që gjysmën e pasurisë ta japë si lëmoshë dhe gjysmën tjetër t'ia lërë familjes së tij. (Buhari, Megazi, 79)

Sepse i Dërguari i Allahut e pranonte lëmoshën e çdokujt sipas gjendjes shpirtërore të tij. Sepse nuk donte që në fund (dhënësi i lëmoshës) të bëhej pishman dhe të humbej shpërblimi i asaj që e kishte dhënë si lëmoshë.

Allahu robërit e tij që pendohen dhe i kërkojnë falje i shpëton nga çdo lloj telashi dhe u jep shumë mirësi. Një herë, katër vetë shkuan te Hazreti Hasan Basriu. Njëri u ankua nga thatësira, tjetri nga varfëria, tjetri nga mosprodhimi i tokës, ndërsa tjetri u ankua se nuk kishte fëmijë. Të katër burrat kërkuan ndihmë nga Hazreti. Ky mik i madh e porosi secilin prej tyre që të kërkojë falje. Ata që ishin afër tij i thanë: “-O i nderuari ynë! Hallet dhe telashet e këtyre njerëzve ishin të ndryshme, ndësa ti u këshillove të gjithëve të njëjtën gjë?!” Hazreti Hasan Basri u përgjigj atyre duke u lexuar këtë ajet fisnik:

“Kërkoni Falje nga Zoti juaj sepse ai është shumë falës. (Kërkoni falje ashtu që) tju lëshojë nga qielli shumë shi, t’iu shtojë pasurinë dhe fëmijët, t’iu japë kopshte dhe lumenj!” (Nuh, 10-12) (Ibn Haxher, Fethu’l-Bari, XI, 98; Ajni, Umdetu’l-Kârî, Bejrut XXII, 277-278)

Të vonosh pendimin duke u mashtruar nga devijimi i djallit, është harxhim i jetës dhe si pasojë është harxhimi më i madh. Një

besimtar i mençur duhet të nxitojë në pendim dhe duhet ta përgatisë vetveten për frymën e fundit.

Sipas transmetimeve, një rrobaqepës pyeti një person të devotshëm:

Çfarë thoni për hadithin fisnik të të Dërguarit të Allahut: *Allahu Teala e pranon pendimin e robit përderisa të mos i vij shpirti te fyti.* (Tirmidhi, Deavat, 98/3537) Edhe personi pyeti:

“-Po, ashtu është. Por kush është profesioni yt?”

“-Unë jam rrobaqepës, qep rroba.”

“-Kush është puna më e lehtë në rrobaqepsi?”

“-Të kapësh gërshërët dhe të presësh copën.”

“-Prej sa vjetësh e bën këtë punë?”

“-Që prej tridhjetë vjetëve.”

“-A mund ta presësh copën kur të të vijë shpirti te gurmazi?”

“-Jo, nuk mund ta pres.”

“-O rrobaqepës! Nëse nuk mund të bëshë një punë që, pasi ke hequr keq njëfarë kohe, e ke mësuar dhe e ke bërë me lehtësi tridhjetë vjet, si mund ta bësh në atë çast pendimin që nuk e ke bërë fare në jetën tënde? Pendohu sot që e ke forcën dhe fuqinë në vend! Përndryshe, ka mundësi që në frymën e fundit të mos e kesh rizk kërkimin e faljes dhe të përfundimit të mirë... A nuk e ke dëgjuar fare fjalën: Nxitoni në pendim para se t’iu vijë vdekja! (Munavi, V, 65)

Në lidhje me këtë, rrobaqepsi u pendua me sinqeritet dhe u bë prej robërve të devotshëm.

Sepse Pejgamberi ka njoftuar se njerëzit, ashtu siç kanë jetuar, mbi atë gjendje do të vdesin, dhe siç ashtu kanë vdekur do të tubohen.

Hazreti Bajezid Bistami i tha një mjeku të cilin e takoi ndërkohë që ai po përgatiste ilaçet:

“-O mjek! A ke ndonjë ilaç për sëmundjen time?”

Kur mjeku pyeti: “Çfarë sëmundje ke?”
Hazreti Bajediz u përgjigj:

“Sëmundja e mëkatit...” Mjeku duke i hapur duart në të dy anët tha:

“Unë nuk e njoh ilaçin e mëkatit.”

Në atë çast, një i ri i marrë që ndodhi atje, ndërhyri në bisedë duke thënë:

“-Baba, unë e di ilaçin tënd.” Hazreti Bajezid tha më gëzim:

“-Thuaje, djalosh!”

I riu, të cilin populli e pandehte për të marrë, por që në të vërtetë ishte një dijetar, e përkufizoi kështu ilaçin e mëkatit:

“-Merr dhjetë derhem rrënjë pendimi dhe dhjetë derhem gjethe kërkimi faljeje! Këto vendosi në havanin e zemrës! Rrihi me çekiçin e njësimit! Siti në sitën e ndërgegjes! Ngjeshi me lot! Skuqi në furrën e dashurisë dhe të keqardhjes! Paskëtaj, çdo ditë merr nga pesë lugë prej brumit që do të bëhet. Në

fund nuk do të ngelet kurrfare shenje nga sëmundja jote!..”

Bajezid Bistami i cili i dëgjoi këto, u prek dhe tha:

“Sa turp për ata që i thonë të marrë dijetarëve si ti, ndërsa veten e pandehin të mençur!..”

Së fundi, njeriu që nuk është i sigurtë se mund të mos bëjë gabime, e ka të domosdoshme të mos e lëshojë asnjëherë nga gjuha pendimin dhe kërkimin e faljes. Edhe nijetin e tij duhet ta regjistrojë dhe forcojë me punë të devotshme. Kërkimet e faljes dhe punët e devotshme janë të nevojshme për të qenë rob i Allahut. Në ajetin fisnik thuhet:

“O njerëz! Padyshim qe premtimi i Allahut është i vërtetë. Pra le të mos ju mashtrojë jeta e kësaj bote dhe shejtani i mallkuar ndaj Allahut.” (Fatir, 5)

Ta lësh pendimin për në fund të jetës, duke iu bindur vetes dhe shejtanit, është mashtrimi më i madh që përfundon vetëm

me humbje. Atëherë është e nevojshme të nxitojmë në pendim dhe në kërkimin e faljes, të jemi të sinqertë dhe të orientohemi kah veprt e mira. Kjo gjendje, ashtu siç e mbron robin nga belatë dhe fatkeqsitë, e ndihmon po ashtu të fitojë edhe mirësitë hyjnore.

Shqetësimi i frymës së fundit Të parapërgatitesh për vdekjen dhe pasvdekjen

Kur njeriu ta shikojë sistemin e mrekullueshëm të gjithësisë me syrin e mësimit, e kupton se e vërteta e “vdekjes” është çështja me të cilën ai duhet të jetë më i lidhur në këtë jetë.

Kështu, Allahu thotë:

“Çdo gjë që gjendet mbi tokë është e përkohshme...” (er-Rahman, 26)

“Çdo i gjallë do ta shijojë vdekjen (do të vdesë).” (el-Enbija, 35)

Sa e çuditshme është që njeriu e gënjen veten e tij, pa e kuptuar se gjendet si mik në

këtë botë. Edhe pse i shikon përditë skenat e xhenazes, vdekjen e shikon larg tij. Ai e pandeh veten si zotërues absolut të amaneteve të përkohshme, të cilat mund t'i humbasë nga çasti në çast. Por qysh se njeriu dërgohet në këtë botë nga një derë, duke iu veshur trup shpirtit të tij, kjo do të thotë se tashmë ai është një udhëtar i vdekjes. Ai tashmë ka hyrë në vendin e parapërgatitjes së kësaj rruge, por nuk e sjell në mend. Pastaj vjen një ditë dhe shpirti ndahet nga trupi. Përmes varrit, i cili është dera e ahiretit, ai përcillet për një udhëtim të madh. Allahu Teala thotë:

“Atij që i kemi dhënë jetë të gjatë, e kthejmë mbrapa në krijimin e tij. A nuk mendojnë? (A nuk e kuptojnë këtë udhëtim mësimdhënës?)” (Jasin, 68)

Për njeriun, qëllimi themelor i kësaj bote është fitimi i lumturisë së ahiretit, duke jetuar një jetë adhurimi nga e cila Allahu është i kënaqur. I Dërguari i Allahut ﷺ thotë:

“I mençur është ai që nuk i nënshtrohet dëshirave dhe pasojave vetjake dhe i cili parapërgatitet për pasvdekjen...” (Tirmidhi,

Sa bukur e shpreh këtë i ndjeri Nexhip Fazëll:

Argjendari koprac është i dhënë pas një traste tjetër;

Mblidh atë para që vlen në varr!..

Jeta është si pikat e ujit që mbushin gotën. Ndërsa pastërtia e ujit në gotë është e lidhur me pastërtinë e pikave. Pika e fundit që mbush gotën është fryma e fundit.

Në hadithin fisnik thuhet:

“Nëse fjala më e fundit e jetës së çdokuj do të jetë fjala: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ do të hyjë në xhenet.” (Ebu Davud, Xhenaiz, 15-16/3116; Hakim, I, 503)

Domethënë, nëse e mbush zemrën e tij me Allahun, duke i shkatërruar zotërat e pasioneve dhe dëshirave vetjake të panevojshme që ka në zemër dhe nëse jeton deri në çastin e fundit një jetë shpirtërore mbi këtë rrugë, shpresohet të fitojë xhennetin duke kaluar me besim në botën tjetër, sepse është shumë e vështirë që dikush i cili ka jetuar një jetë tjetër, të thotë në frymën e fundit “La ilahe illallah”. Po ashtu i Dërguari i Allahut ﷺ thotë:

“Njeriu vdes mbi atë gjendje që ka jetuar dhe tubohet në atë gjendje që ka vdekur.”

(Shik. Muslim, Xhennet, 83; Munavi, V, 663)

Fryma e fundit është si një pasqyrë pa avull dhe e pastër. Njeriu, veten e tij e njeh më mirë në frymën e fundit të tij. Llogaria e jetës i shfaqet përpara zemrës dhe syrit të tij. Për këtë arsye, për njeriun nuk ka ndonjë pamje më mësimdhënëse se sa çasti i vdekjes.

Hazreti Pejgamberi ﷺ thotë:

“(Sipas veprave) varri ose është një kopsht nga kopshtet e xhennetit, ose është një gropë nga gropat e xhehennemit.”

(Tirmidhi, Kijamet, 26/2460)

Me qëllim që t'i japim lamtumirë kësaj bote të përkohshme si një rob i mirë dhe me qëllim që varri ynë të jetë një nga kopështet e xhennetit, është e domosdoshme që frymët e numëruara t'i parapërgatisim për frymën e fundit. Domethënë, për një jetë të lumtur në ahiret është e domosdoshme që në këtë botë të kemi një jetë të zbukuruar me vepra të mira, një jetë të begatë dhe nën drejtimin e Islamit, sepse Zoti thotë:

“Adhuroje Zotin tënd derisa të të vijë vdekja!” (el-Hixhr, 99)

Robërit e veçantë që rrojnë me dashurinë e Allahut dhe të të Dërguarit të Tij dhe e zbukurojnë jetën me vepra të mira në këtë drejtim, -me mirësinë e Allahut-, në frymën e tyre të fundit shpërngulen me qetësinë shpirtërore të fjalës së shehadetit. Në të kundërt të kësaj, ai që i beson mashtrimeve tërheqëse të përkohëshme, energjike e vetjake mbi këtë tokë, si dhe fatkeqi që në këtë mënyrë i dobëson ndjenjat shpirtërore, duke vdekur në një mënyrë të ngjashme me jetën e tij, edhe poshtë tokës humbet dhe poshtërohet.

I Dërguari i Allahut ﷺ me njetin për të na qortuar ne, ummetin e tij, ka thënë:

“Nuk ka asnjë që vdes dhe të mos pendohet.”

U pyet: “Çfarë është ai pendim, o i Dërguari i Allahut?”. I Nderuari ynë ﷺ u përgjigj:

“(I vdekuri) nëse ka qënë një njeri i devotshëm, do të pendohet se përse nuk ka mundur ta shtojë edhe më këtë devotshmë-

*ri, por nëse ka qënë njeri i keq, do të pendo-
het se përse nuk e ka rregulluar gjendjen
e tij duke hequr dorë nga e keqja.”* (Tirmidhi,
Zuhd, 59/2403)

Në lidhje me këtë çështje, Allahu i qorton
kështu robërit e tij:

**“O ju që keni besuar, as pasuria juaj
dhe as fëmijët tuaj të mos iu shmangin
nga adhurimi i Allahut. Ata të cilët vep-
rojnë kështu, janë prej të humburve. Dhe
jepni nga ajo që ne u kemi furnizuar para
se ndonjërit prej jush t’i vijë vdekja dhe
atëherë të thotë: “O Zoti im, sikur të ma
kishe vonuar edhe pak afatin (e vdekjes) që
të jepja lëmoshë dhe të bëhesha prej të
devotshmëve. Por Allahu kurrsesi nuk e
lë për më vonë asnjë që i ka ardhur afati i
tij. Allahu e di shumë mirë atë që veproni.”**
(el-Munafikun, 9-11)

Së fundi, vdekja jonë dhe jeta jonë e va-
rrit, që do të zgjasë deri në kiamet, do të
formohet sipas gjendjes dhe punëve tona në
këtë botë.

“O bir, vdekja e gjithkujt është sipas karakterit të tij. Atyre që e urrejnë vdekjen, pa e menduar se ajo e dërgon te Allahu dhe atyre që janë armiq të saj, vdekja u shfaqet si një armik i tmerrshëm. Ndërsa ndaj atyre që janë miq me vdekjen, u shfaqet si mik.”

“O ti që ke frikë dhe ikën nga vdekja! Nëse dëshiron të dish të vërtetën e punës dhe të drejtën e fjalës, ti në të vërtetë nuk ke frikë nga vdekja por ti frikësohesh nga vetja jote.”

“Sepse ajo që ke frikë dhe trembesh, kur të shohësh në pasqyrën e vdekjes, nuk është fytyra e vdekjes por fytyra jote e shëmtuar. Shpirti yt i ngjan një peme. Ndërsa vdekja është gjethja e asaj peme. Çdo gjethë është sipas llojit të pemës...”

Domethënë zbukurimi i vdekjes është në lidhje me zbukurimin e jetës me vepra të mira.

Tabllo të virtytshme

Abdullah bin Omer رضي الله عنه tregon:

Isha bashkë me të Dërguarin e Allahut ﷺ.

Një person nga Ensarët erdhi të i Dërguari i Allahut, i dha selam dhe e pyeti:

“O i Dërguari i Allahut! Kush është besimtari më i virtytshëm?” I Nderuari ynë ﷺ u përgjigj:

“*Është ai që e ka moralin më të bukur!*”
Këtë herë personi pyeti:

“Mirë, kush është më i mençuri i besimtarëve?” Pejgamberi ﷺ u përgjigj:

“*Është ai që e kujton vdekjen më shumë dhe i cili përgatitet në mënyrën më të bukur për pasvdekjen. Ja këta janë të mençurit (e vërtetë).*” (Ibn Maxhe, Zuhd, 31)

Bera ﷺ tregon:

“Ne ishim bashkë me të Dërguarin e Allahut ﷺ në një xhenaze. I Nderuari ynë ﷺ u ul te varri dhe qau aq sa toka u lag (me lotët e tij). Pastaj tha:

-O vëllezërit e mi! Ja, përgatituni për vdekjen e cila do të na vijë të gjithëve. (Ibn Maxhe, Zuhd, 19)

Hazreti Omer ؓ e kishte urdhëruar një rob të tij që çdo ditë t'ia kujtonte këtë fjali: “O Omer, mos e harro vdekjen!” Por kur iu zbardh mjekra, i tha:

“Mjaft! Mjekra ime e bardhë ma kujton vdekjen në çdo çast.”

Me të vërtetë, është e nevojshme që të mos e harrojmë fundin, domethënë vdekjen, që të arrijmë t'i frenojmë dëshirat e vetes tonë.

Me qëllim që të mendohemi dhe të marrim mësim dhe që të përgatitemi për frymën e fundit, vdekjen dhe pasvdekjen, Krenaria e Gjithësisë, i Nderuari ynë ﷺ ka transmetuar disa pamje nga gjendjet e kiametit dhe ahiretit. Një pjesë e këtyre është:

“Kur një mysliman është në frymën e fundit, ëngjëjt e mëshirës vijnë me një mëndafsh (rrobë) të bardhë dhe i thonë kështu:

-Dil nga trupi si i kënaqur nga Zoti dhe Zoti i kënaqur me ty. Shko të mëshira dhe kënaqësia e Allahut dhe tako Zotin tënd që nuk është i zemëruar me ty!

Mbi këtë shpirti del si era më e bukur e miskut. Ashtu që ëngjëjt ia japin atë njëritjetrit, e sjellin deri te dera e qiellit dhe thonë:

-Sa e mirë është kjo erë që po ju vjen nga toka! Pastaj e Dërgojnë te shpirtërat e besimtarëve. Ata gëzohen me ardhjen e tij më shumë se sa gëzohet ndonjëri prej jush kur gjen gjënë që ka humbur. Ata e pyesin për lajmet nga kjo botë:

-Çfarë ka bërë filani? Çfarë ka bërë filani? Disa shpirtëra, për ndonjërin që kanë pyetur, thonë:

-Lëre atë, ai ka humbur në telashet e botës. Në lidhje me këtë, shpirti i sapoardhur thotë:

-Filani ka vdekur, a nuk ka ardhur te ju? Ata thonë:

-(Ashtu e? Atëherë) ai është dërguar në vendin ku do të shkojë, në xhehennemin Havije!

Kur qafiri të jetë në frymën e fundit, ëngjëjt e ndëshkimit i vijnë me një rrobë të keqe prej leshi të cilës i thuhet mish, dhe i thonë:

-Dil nga ky trup i zemëruar me veten tënde dhe si tërheqës i zemërimit të Allahut dhe vrapo për te ndëshkimi i Allahut!

Pas kësaj ai del nga trupi me erën më të keqe. Ëngjëjt e dërgojnë te dera e tokës. Atje thonë:

-Sa pis qenka kjo erë! Së fundi e dërgojnë te shpirtrat qafirë.” (Nesai, Xhenaiz, 9)

I Dërguari i Allahut ﷺ lajmëron:

“Në ditën e kiametit njeriu do të sillet përpara Allahut pothuajse si një qengj, do të ndalet dhe Allahu do t’i thotë kështu:
-Ty të kam dhënë shumë mirësi, të kam dhënë pasuri, të kam dhënë shumë begati dhe mirësi. Çfarë ke bërë në shpërblim të kësaj?

Ai do të thotë: -O Zoti im, i kam kursyer, i kam shtuar dhe i kam lënë mbrapa në një gjendje më shumë se sa ishin. Më dërgo mbrapa (në botë) dhe të t’i sjellë Ty. Allahu Teala do të thotë:

-Eja më trego ato që i ke dërguar më parë në ahiret!

Ai do të thotë: -O Zoti im, i kam kursyer, i kam shtuar dhe i kam lënë mbrapa në një gjendje më shumë se sa ishin. Më dërgo mbrapa (në botë) dhe të t'i sjellë Ty.

Sepse ky rob nuk ka dërguar asgjë të mirë më parë. Ja për këtë shkak do të hidhet në xhehennem.” (Tirmidhi, Kijamet, 6/2427)

Ja, ata që nuk përgatiten për ahiretin në këtë botë dhe e mbyllin jetën në një nëglijzhencë të tillë, do të kenë një të ardhme të zymtë.

Ja si e tregon këtë Allahu në ajetin fisnik:

“Kujt i jepet libri i tij pas shpine, ai do t'i ndjellë vetes shkatërrim dhe do të hyjë në zjarr të ndezur fort. Ai ka qënë i gëzuar në familjen e tij dhe ka menduar se nuk do të kthehet (te Zoti i tij).” (el-Inshikak, 10-14)

Një shembull tjetër i fundit tragjik që i pret ata të cilët kanë devijuar duke i besuar pasurisë, pozitës dhe forcës së tyre në këtë botë

është Karuni. Allahu e tregon kështu historinë e tij (Karunit) të mbushur me mësim:

“Karuni ishte nga populli i Musait dhe ai e shtypte shumë atë popull ngase Ne i patëm dhënë aq shumë pasuri sa që një grup fuqishëm mezi mbartnin çelësat e (e pasurisë së) tij, kur populli i tij i tha: “Mos u kreno aq shumë, sepse Allahu nuk i do të çoroditurit. Kërko botën tjetër me atë që të ka dhënë Allahu dhe mos e lër mangët atë që të takon nga kjo botë, bëj mirë ashtu siç të ka bërë Allahu ty dhe mos bëj të këqia në tokë, sepse Allahu nuk i do shkatërrimtarët.

Ai (Karuni) tha: “Më është dhënë vetëm për shak të dijes sime!” A nuk e di ai se Allahu shkatërroi para tij nga popujt e lashtë të cilët ishin edhe më të fuqishëm edhe më të pasur se ai, por mëkatarët nuk do të pyeten për fajet e tyre (Allahu i di të gjitha).

Ai doli përpara popullit të tij me stolinë e tij. Ata të cilët donin këtë botë thanë: Ah sikur të na ishte dhënë edhe ne pasuri ash-

tu siç i është dhënë Karunit, me të vërtetë ai është shumë fatmirë!

Ndërsa ata që kishin dije thanë: “Të mjerët ju, shpërblimi i Allahut është shumë më i mirë për ata që besojnë dhe bëjnë vepra të mira, por atë nuk mund ta arrijë askush përveç durimtarëve!

Së fundi Ne e shkatërroam atë dhe e bëmë rrafsh me tokën sarajën e tij. Atë nuk pati kush ta ndihmojë përveç Allahut dhe ai nuk mundi ta mbrojë as veten e tij.”

(el-Kasas, 76-81)

Gjendja e Karunit është një shembull i qartë për të ardhmen e atyre që çoroditen duke i besuar pasurisë e fuqisë që kanë në këtë botë dhe neglizhentëve që nuk mendojnë se do të vdesin një ditë.

Një ditë e pyetën Pejgamberin ﷺ:

“O i Dërguari i Allahut! A do ta shikojmë Zotin në ditën e kiametit? I Dërguari i Allahut

“A bëheni kalaballëk për të parë diellin në kohën e drekës në një ditë pa re?” Kur ashabët e nderuar thanë:

“Jo!” Ai përsëri pyeti:

“A e shtyni njëri-tjetrin për të parë hënën në një natë pa re?” Kur ashabët përsëri thanë:

“Jo o i Dërguari i Allahut!”, Ai tha:

“Betohem në Allahun në dorën e të Cilit është shpirti im se ju nuk do ta shtyni njëri-tjetrin fare për të parë Zotin tuaj, ashtu siç nuk shtyheni për të parë diellin dhe hënën. Kështu robi do të vijë ballë për ballë me Zotin e tij. Allahu do ta pyesë **-O filan! A nuk të kam nderuar? A nuk të kam bërë zotëri? A nuk të kam dhënë bashkëshorte? A nuk ti kam nënshtruar kalin dhe devenë? A nuk të kam lejuar të udhëheqësh dhe të marrësh një të katërtën nga pasuria e ganimetit?** Robi do të thotë:

-Po o Zoti im!

Allahu Teala do të thotë:

“-Mirë po a nuk mendove fare se do të takohesh me mua? Robi kësaj pyetjeje i përgjigjet:

-Jo o Zoti im! Allahu Teala do t'i thotë:

-Atëherë edhe Unë po të harroj ty ashtu siç më ke harruar ti Mua (në botë)!

Pastaj del përpara Allahut robi i dytë. Allahu Teala i pyet të njëjtat gjëra. Pastaj edhe të tretit i thotë të njëjtën gjë. Robi (duke ngelur i detyruar të pranojë ato që thotë Zoti) thotë: Po o Zoti im! Allahu do ta pyesë:

-A ke menduar se do të takohesh me Mua? Robi do të thotë:

-O Zoti im, unë të kam besuar Ty, librave të Tu dhe peygamberëve të Tu. Kam falur namaz, kam agjëruar dhe kam dhënë lëmoshë!, dhe e lavdëron Allahun Teala aq sa ka mundësi. Allahu xhelle xhelaluhu thotë:

-Prit atëherë! Tani do të dërgohet një dëshmitar kundër teje!

Robi do të mendojë në vete:

-Kush do të jetë ai që do të dëshmojë

kundër meje? Ndërkaq robit i vuloset goja. Këmbëve, mishit dhe kockave të tij do t' u thuhet: Hajde, flisni! Këmbët, mishit dhe kockat e tij do të flasin dhe do të tregojnë gjithçka që ka bërë ai. Kjo është që të mos e lënë të shfaqë ndonjë arsye. Ky person është munafiku (hipokriti), i cili do të shkojë te zemërimi i Allahut.” (Muslim, Zuhd, 16)

Si mund t' i fshehë robi mëkatet e tij në një gjykatë ku do të dëshmojnë të gjithë organet e tij dhe toka. Për këtë arsye, është e domosdoshme që jetën tonë ta jetojmë me përpikmëri për të mos u turpëruar atje.

I Dërguari i Allahut ﷺ thotë:

“Kur robi të vendoset në varr, - ai e dëgjon zërin e këmbëve të njerëzve që kthehen prapa- i vijnë dy ëngjëj. E ulin dhe e pyesin:

-Çfarë mendoje për Muhammedin ﷺ? Njeriu besimtar kësaj pyetjeje i përgjigjet kështu:

-Dëshmoj se Ai është rob dhe i Dërguari i Allahut! Atij i thuhet:

-Shikoje vendin tënd në xhehennem! Allahu e ndërroi atë me një vend në xhennet. (Njeriu vëren) dhe i shikon që të dy. Allahu i hap atij një penxhere nga varri dhe shikon xhennetin.

Nëse ai që vdes është qafir ose hipokrit (pyetjes së melekëve) i përgjigjet kështu:

-Nuk e njoh (atë që më pyetët). Edhe unë thoja atë që thoshte gjithkush. Atij i thuhet:

-Nuk e kuptove dhe nuk e ndoqe! *pa-staj e godit me një shkop prej hekuri në mes veshëve. Ai prej dhimbjes së shkopit lëshon një klithmë ashtuqë e dëgjojnë të gjitha gjallesat që ka afër përveç njerëzve dhe xhindëve.*” (Buhari, Xhenaiz, 68, 87; Muslim, Xhennet, 70)

Sulejmani عليه السلام, i biri i Hazretit Davud kaloi pranë një bujku që po punonte tokën. Bujku tha:

“Padyshim që familjes së Davudit i është dhënë një salltanet i madh!”

Era e dërgoi këtë zë te veshi i Sulejmanit عليه السلام. Sulejmani عليه السلام menjëherë zbriti nga kasha, shkoi pranë bujkut dhe i tha atij:

“Erdha në këmbë tek ti, që të mos shprensosh në një gjë për të cilën nuk ke fuqi!”. Pastaj shtoi:

“Një tespih që e pranon Allahu, sigurisht që është më e mirë se sa pasuria dhe salltaneti që i është dhënë familjes së Davudit.”

Me të vërtetë, veprat e mira që bëhen me nijet të sinqertë në këtë botë të përkohëshme, do të jenë fitimi i lumturisë sonë në botën e përhershme. Në ajetin fisnik thuhet:

“O ju që keni besuar! Kini frikë Allahun dhe le të shikojë gjithkush se çfarë ka përgatitur për nesër. Kini frikë Allahun, sepse Allahu e di atë që veproni.” (el-Hashr, 18)

Është e pamundur të ikësh nga vdekja. Gjydhja e vetme është përgatitja për të. I Dërguari i Allahut ﷺ thotë:

“Davudi عليه السلام ishte shumë i ashpër në

përpjekjen për fenë dhe i dhënë shumë pas nderit. Kur dilte nga shtëpia, e mbyllte derën shumë mirë dhe nuk mund te hynte atje askush derisa të kthehej. Një ditë doli përsëri nga shtëpia dhe e mbylli derën... Kur Davudi عليه السلام u kthye mbrapa, gjeti një njeri në mes të shtëpisë. E pyeti:

-Kush je ti? Ai tha:

-Unë jam dikush që nuk ka frikë nga mbretërit dhe nuk mund ta ndalojnë pengesat.

Kur dëgjoji këtë, Davudi عليه السلام tha:

-Atëherë, ti je ëngjëlli i vdekjes, për Zotin. Mirë se ke ardhur me urdhërin e Allahut.

Pas një farë kohe iu mor shpirti..." (Ahmed, II, 419)

Ja takimi që do të kenë me Azrailin عليه السلام ata që janë gati për vdekjen në çdo çast...

Mirësitë që i ka dhënë Allahu Teala duhet të dërgohen në ahiret kur kemi mundësi dhe duhet të përgatitet për ditën e vështirë dhe me bela të kiametit. Sa bukur i përmbledh

Ebu Dher رضي الله عنه këto fjalë me urtësi, si urtësi që nevojiten për t'u përgatitur për vdekjen dhe udhëtimin që pason:

“Në një pasuri ka tre ortakë. I pari është i zoti i pasurisë, domethënë ti, i dyti është kaderi. Ai nuk të pyet ty se çfarë do të të sjellë mirësi apo shkatërrim dhe vdekje. I treti është trashëgimtari. Edhe ai pret që të vdesësh sa më parë, dhe kur të vdesësh e merr pasurinë për vete, ndërsa ti do të japësh llogari. Nëse ke mundësi, mos ji më i paafti i këtyre tre ortakëve!

Allahu Teala thotë:

لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ

Nuk do ta arrini përsosmërinë derisa të mos jepni nga ajo që e doni... (Al-i Imran, 92) Ja kjo deve është pasuria ime që e dua më shumë, po e dërgoj atë përpara meje dhe po e jap (lëmoshë) (që të më dalë përpara në ahiret).” (Ebu Nuajm, Hilje, I, 163)

Në kohën e Osmanllinjve kishte qenë një dijetar i njohur me emrin Yçbash Nureddin

Hamza Efendi. Ai nuk i kishte harxhuar paratë dhe i kishte kursyer. Ai nuk hypte në kalë, vishte rroba dhe këpucë të vjetra dhe kështu e kursente pasurinë. Për këtë shkak në popull njihej si “Hoxha i dhënë pas parasë”.

Ky hoxhë i nderuar, me paratë që kishte kursyer në Fatih Karagymryk, së pari kishte bërë Shkollën Yçbash dhe pastaj Xhaminë Yçbash. Ai, duke bërë dhoma që të rrijnë dijetarët dhe të varfërit, u dha shumë vakëfe. Ata që e njihnin dhe që e dëgjuan këtë, u habitën dhe pyetën:

“O hoxhë, si munde t’i harxhosh paratë kur ne e dimë se ti i do shumë ato?” Hoxha i nderuar dha këtë përgjigje të logjikshme dhe të urtë:

“O miqtë e mi të nderuar! Ju keni të drejtë. Unë e dua shumë paranë. Për këtë arsye zemra ime nuk u kënaq që paraja ime të ngelë në këtë botë. Ato i dërgova përpara vetes në ahiret.”

“Bota e ka kthyer shpinën dhe po shkon. Ndërsa ahireti e ka kthyer fytyrën dhe po vjen. Secila ka njerëz që e kërkojnë. Ju jini prej atyre që duan ahiretin, mos jini prej atyre që duan këtë botë! **Sot është dita për të bërë vepra të mira, nuk ka llogari. Ndërsa nesër ka llogari dhe nuk ka mundësi për të bërë vepra të mira.**” (Buhari, Rikak, 4)

Tamam si një nxënës që del nga salla e provimit dhe tashmë nuk mund të shkruajë përgjigje për pyetjet e provimit...

Disa miq të Zotit, duke përfituar nga kjo fjalë e Hazretit Ali, kanë thënë kështu:

“Bota e ka kthyer shpinën dhe po shkon. Ndërsa ahireti është drejtuar nga ne dhe po vjen. Çudi për atë që drejtohet nga ajo që i ka kthyer shpinën nuk do t’ia dijë për atë që i vjen drejt.”

Ebu'd-Derda thoshte:

“Kam frikë se mos jepeni pas dëshirave vetjake te fshehta, duke u përhumbur në mirësitë të cilat e zbavisin njeriun. Këto dëshira

vetjake sipas dijes shfaqen mbasi ta mbushni stomakun me ushqim kur jeni të uritur. Më i miri prej jush është ai që i jep shokut të vet këtë këshillë:

-Eja të agjërojmë përpara se të vdesim.

Më i keqi prej jush është ai që i thotë mikut të vet:

-Eja dhe të zbavitemi para se të vdesim, të hamë dhe të pimë, ta shijojmë jetën...”
(Ebu Nuajm, Hilje, I, 218)

Hazretit Sufjan eth-Theurit i ishte kërusur beli që në moshë të re. Atyre që e pyetën për shkakun e kësaj u tha:

“-Ishte një hoxhë prej të cilit merrja mësim. Në çastet e vdekjes, ai nuk e tha shehadetin në asnjë lloj mënyre edhe pse unë ia përmendja. Ja shikimi i kësaj gjendjeje ma shtrembëroi belin.”

Në çështjen e frymës së fundit, askush nuk është i siguar përveç pejgamberëve. Bile edhe lutja e Jusufit ﷺ që i bëri Zotit:

“...(O Zoti im!) Më bëj të vdes mysliman dhe më bashko me të mirët!” (Jusuf, 101) tregon se edhe pejgamberët shqetësohen për frymën e fundit. Për këtë arsye, besimtari duhet të punojë vazhdimisht mes frikës dhe shpresës dhe duhet ta mbushë me ushqim trastën e ahiretit.

Kur po kalonte pranë një vendi varrezash, Shakik Belhi vështroi me vëmendje dhe u tha atyre që kishte:

“Shumica e atyre që janë këtu e kanë kuptuar se janë gënjyer kur ishin në këtë botë...”

E pyetën: “Përse?”. Ai u përgjigj kështu:

“Kur ishin në jetë a nuk pandehnin se kishin pasuri, pronë, shtëpi, kafshë udhëtimi, farefis dhe vreshta e kopështije? Por tani edhe ju e shikoni se nuk paska qenë kështu!..”

semit është një shembull tërheqës në çështjen e përgatitjes për vdekjen dhe për ahiretin, duke e shqyrtuar veten shpesh e shpesh:

Hazreti Rebi bin Hajsemi kishte hapur një varr në bahçen e tij. Kur e ndjente se zemra i është ngurtësuar, shkonte te varri dhe qëndronte një farë kohe atje. Ai mendonte se do të vijë një ditë dhe do t'i japë lamtumirën kësaj bote dhe se në varr do të ketë nevojë për një kërkim faljeje dhe sadakaje që ka dhënë, duke menduar llogarinë në ahiret. Pastaj thoshte këta ajete:

حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ

رَبِّ ارْجِعُونِ ﴿٩٩﴾ لَعَلِّي أَعْمَلُ صَالِحًا

فِيمَا تَرَكْتُ

“Kur ndonjërit prej tyre i vjen vdekja , ai thotë: “O Zoti im, më kthe pas që të bëj vepra të mira e të kompensoj atë që e lashë!..” (el-Mu’minun, 99-100) Kur dilte nga varri, thoshte në vetvete:

“-O Rebi! Shiko, sot u ktheve mbrapa. Do të vijë edhe një kohë që kjo lutje nuk do të pranohet dhe nuk do të kthehesh në këtë botë. Merri masat që tani dhe shtoji veprat e mira, përpjekjet në rrugën e Allahut dhe përgatitjet për ahiretin.”

Sa të mira janë këto këshilla të Hazretit Imam Gazali:

“Çdo besimtar, pasi të falë namazin e mëngjesit dhe para se të fillojë ditën e re, duhet të bëjë disa kontrata dhe akte mbi disa kushte, duke qëndruar një farë kohe ballë për ballë me veten. Po ashtu edhe një tregtar bën të tilla akte, nëse është i detyruar që pasurinë e tij t’ia lërë ortakut. Në këto çaste nuk harron t’i bëjë edhe ndonjë qortim. Edhe njeriu duhet ta qortojë dhe kritikojë veten e tij:

-Kapitali im është jeta ime. Kur të mbarojë jeta ime, mbaron edhe paraja dhe tashmë nuk ka as qar dhe as fitim, por kjo ditë që fillon është një ditë e re. Allahu Teala më nderoi duke më lejuar edhe këtë ditë. Sikur të ma kishte marrë shpirtin, sigurisht që do të shpre-

soja të kthehesha mbrapa qoftë edhe një ditë, që të mund të bëja vazhdimisht vepra të mira dhe mirësi. Tani përfytyro sikur ta ka marrë shpirtin dhe je kthyer mbrapa. Atëherë, duke filluar që sot mos iu afro në asnjë lloj mënyre gjynahut dhe mëkatit dhe ki kujdes që asnjë çast të kësaj dite mos e harxho bosh, sepse çdo frymë është një mirësi shumë e madhe.

Dije mirë se një ditë bashkë me natën dhe ditën e saj është njëzet e katër orë. Në ditën e kiametit përpara njeriut për çdo ditë do të sillen njëzet e katër kuti të mbyllura. Pasi ta hapë njëren nga tutitë dhe kur të shikojë mbrendësinë e saj plot me dritë si shpërblim i veprave që ka bërë atë orë, robi duke menduar shpërblimin që do t'ia japë Allahu, gëzohet aq shumë sa që, nëse ky gëzim i tij do të mund t'u shpërndahej banorëve të xhennemit, ata nuk do të ndjenin më dhimbje. Kur të hapë kutinë e dytë, nga kjo do të dalë errësirë dhe erë e keqe. Ja kjo është ora që ka kaluar me mëkate. Me këtë ai mërzhitet aq shumë sa që, sikur kjo mërzi do të mund t'iu shpërndahej banorëve të xhenetit, ata nuk do ta ndjenin dot kënaqësinë e xhennetit nga tërë ky hidhërim. Hapet edhe kutia e tretë

dhe mbrendësia e saj është bosh. Edhe kjo është ora që ka kaluar në gjumë ose me gjëra mubah, por në atë ditë kur do të ndjehet nevoja edhe për shpërblimin e një mirësie të vogël, digjet me zjarrin e pendimit si pikëllimi i një tregtari që humb një fitim të madh kur ka mundësi ta fitojë, madje edhe më shumë, ndërsa tani rri e përpëlitet mes dhimbjeve për atë orë të kaluar kot së koti.

Atëherë, o vetja ime! Mbushe kutinë tënde kur e ke shansin në dorë dhe mos e lër bosh. Mos përto, se përndryshe do të biesh nga gradat e larta!”

Edhe Hazreti Halid Bagdadi. i cili kishte arritur kulmin e dijeve dhahiri dhe batini, e kishte kaluar jetën e tij duke u shqetësuar për frymën e fundit. Në mektubatin e tij u ka dhënë vend edhe këtyre fjalive:

“...Betohem në Allahun se, që kur më ka lindur nëna e deri më sot, nuk besoj se kam bërë qoftë edhe një të mirë që të jetë e pranuar dhe e vlefshme te Allahu dhe që nuk do të kërkohet llogari për të. (Por unë

strehohem te mëshira e Zotit tim.) Nëse nuk e shikon veten tënde si të falimentuar në të gjitha punët e mira, kjo është pika më e fundit e injorancës...”

Edhe këto fjali që zënë vend në letrën që Hazreti ia ka dërguar një miku të tij, janë një reflektim i shqetësimit në çështjen e përgatitjes për frymën e fundit:

“...Dua nga ju që të përkushtoheni me gjëra që do t’ju duhen në frymën e fundit, të bëni vepra të mira që i përshtaten sunnetit senijje, të mos lavdëroni bukuritë mashtruese të kësaj bote të përkohëshme, (duke pasur për qëllim veten e tij) të mos harroni që të luteni për suksesin dhe husnu’l-hatime (fund të mirë të jetës) e këtij robi të varfër (domethënë që të jetoj dhe të vdes ashtu si do Allahu).” (Mektubatë Mevlana Halid, fq. 175)

Kështu, duke mos u besuar asnjëherë veprave të tyre, miqtë e mëdhenj të Allahut janë strehuar gjithmonë te mëshira dhe falja e Allahut në çështjen e frymës së fundit. Atëherë është e domosdoshme që gjithmonë të kërkojmë nga Allahu husnu’l-hatime, pa u besuar dijes dhe veprave tona.

Ishte një shitës që e kishte dyqanin te porta e daljes së qytetit. Sa herë që nga ajo derë kalonte ndonjë xhenaze, hidhte në qypin që kishte pranë nga një farë fruti, dhe kur i numëronte në fund të muajit, thoshte:

“Këtë muaj kanë rënë në qyp kaq vetë!”

Një ditë vdiq edhe ai. Pasi kaloi shumë kohë, një mik i tij që nuk e dinte se ka vdekur erdhi për ta vizituar. Kur se gjeti atë, pyeti komshinjtë:

“Çfarë i ka ndodhur tregtarit që banonte këtu?”

I thanë:

“Edhe ai ka rënë në qyp!..”

Sa fjalë e urtë mësimdhënëse... Të mos harrojmë se në fund të fundit secili do të bie në qypin e exhelit, por njeriu zakonisht i shikon njerëzit që ka përreth duke shkuar një nga një në botën e përherëshme, por përsëri e shikon veten larg nga vdekja për shkak të pakujdesisë...

Miku i Javuz Sulltan Selim Hanit, Hasan Khan tregon kështu:

“Në shpinën e Javuzit doli një çiban që quhet njollë e kuqe. Çibani u rrit në një kohë të shkurtër dhe qe bërë si vrimë. Aq sa nga plaga i shikonim mushkëritë e Javuzit. Ai ishte në një hall të madh. Pothuajse ishte si një luan i plagosur. Ai nuk e pranonte paaftësinë dhe vazhdonte tu jepte taktika dhe urdhëra ushtarëve të tij. Iu afrova afër. Ai më tha mua duke pasur për qëllim veten e tij:

-Hasan Khan, ç’është kjo punë?

Ngaqë e ndjeva se tashmë kishte mbërritur në fund të udhëtimit të përkohshëm dhe se ndodhej në prag të jetës së përhershme, gjithë me brengën e ndarjes që më digjte, i thashë:

-O Padishuhu im, tashmë më duket se ka ardhur koha që të jesh bashkë më Allahun Teala!

Sulltani i lartë u kthye, më pa në fytyrë me habi dhe më tha:

kam qenë deri tani?.. A ke parë ndonjë të metë në dashurinë time ndaj Allahut?

Duke u turpëruar përpara këtyre fjalëve, thashë:

-Zoti na ruajt o Sulltani im! Nuk doja të thoja këtë. Guxova të ta thosha një gjë të tillë vetëm duke menduar të ardhmen, për të treguar se je ndryshe nga të tjerët në këtë kohë që gjendeni.

Sulltani i lartë, tashmë në një gjendje krejt të humbur në botëra të tjera, si fjalë të fundit më tha:

-Hasan! Lexo suren Jasin!

Vazhdova ta lexoj me lot në sy. Kur arrita te ajeti i Selamit ia kishte dorëzuar Zotit shpirtin e tij të nderuar. Për këtë arsye, që të kemi një vdekje të mirë është e nevojshme që ta jetojmë jetën me një qëllim.

Sulltani Murad Hani II. ishte një personaltet që mendonte për kënaqësinë e Allahut dhe jo për rehatinë e tij. Ai ishte aq i vendosur

dhe i fortë, sa që nuk kishte frikë të flijonte edhe jetën e tij në këtë rrugë. Shqetësimi i tij më i madh ishte të jepte frymën e fundit me besim, të dilte përpara Allahut në ditën e tubimit ballëhapur dhe i pastër nga mëkatet. Kështu, pasi martoi të birin dhe vajzat e tij, Ibrahim Pasha i tha vezirit Çandarllë:

“O Çandarllë! Falenderimi i takon Allahut, me lejen e Allahut i kryem edhe detyrat që kishim ndaj femijëve në këtë botë. Gjithë çfarë ka ngelur është të shkojmë në botën tjetër me besim...”

Oficeri Muzaffer, i cili kishte arritur sukses të mëdha në luftën e Çanakkales, luftoi heroisht edhe më pas, në frontin e lindjes. Ai u plagos rëndë gjatë një beteje të përgjakshme. Tashmë, në çastet e fundit të jetës, kur zëri nuk i dilte dhe sytë nuk mund të shprehnin më asgjë, nxori një zarf nga xhepi, mori një shkop nga toka dhe duke e ngjyer atë me gjakun që i dilte nga plaga, filloi të shkruajë: **“Nga cila anë është kibla?..”**

se Muzafferi donte t'ia dorëzonte shpirtin Zotit duke qenë i kthyer me fytyrë kah kibla, ia plotësuan menjëherë këtë dëshirë. Në çastin e vdekjes, fytyra e oficerit që nga njëra anë ishte e mbushur me gëzimin e bashkimit me Zotin, por nga ana tjetër me shqetësimin e fundit që lidhej me mbrojtjen e lartë të qëllimit të shenjtë, u dha këtë mesazh ushtarëve të tij:

“Ushtarët le ta vazhdojnë luftën, gjaku im të mos ngelë në tokë!..”

Ai donte të shkruante edhe një mesazh tjetër, por jeta nuk i mjaftoi dhe ia dorëzoi shpirtin e tij Zotit si një dëshmor.

Sa përpikmëri e madhe për një njeri të mundohet të shfaqë qëllimin e tij duke tërhequr gjak nga damarët edhe në frymën e fundit, edhe atëherë kur gjuha nuk mund të shprehë asgjë, për të dhënë shpirt nga kibla. Ja, kështu bëhet e begatë dhe e shenjtë fryma e fundit e jetës që harxhohet në rrugën e Allahut.

Edhe gjendja në frymën e fundit të Hazretit Mahmud Sami Ramazanoglu, i cili ishte

nga miqtë e Zotit, përfaqëson një shembull të bukur për ne. Sami Efendi ishte një mik i Zotit dhe e kishte zemrën e mbushur plot me dashuri ndaj Pejgamberit. Ashtu si një njeri i cili e gjen rrugën duke ndjekur gjurmët e dikujt që ka ecur në dëborë, edhe Sami Efendi e kaloi jetën duke ndjekur me besnikëri gjurmët e Pejgamberit të Nderuarit tonë. Si shfaqje e kësaj, atij iu bë risk ta japë frymën e fundit te tij në vende afër Pejgamberit ﷺ, i përfshirë nga dashuria dhe entuziazmi i ndjekjes së gjurmeve të tij gjatë gjithë jetës, dhe gjatë këndimit të ezanit të tehexhjudit. Ata të cilët që ndodheshin pranë tij në frymën e fundit, dëgjonin se nga gjuha e tij dilnin vetëm fjalët:

“Allah, Allah, Allah!..”

Në fakt jo vetëm gjuha e tij por edhe trupi bashkë me gjithë qelizat edhe shpirti i tij, gjithmonë thoshte “Allah”... Së fundi, për ta dhënë frymën me husnu'l-hatime, domethënë me besim, është e nevojshme që pikësëpari robi ta pastrojë veten dhe zemrën, domethënë të vijë në një gjendje të zbukuruar me natyrë

të lartë, duke u pastruar nga gjërat e këqia, dhe të fitojë shfaqjet e Esmau'l-Husna, emrave të bukur të Allahut, sepse arritja e zemrës me shpejtësi në këtë devotshmëri është kandili më i vlefshëm orientues i udhëtimit të jetës. Edhe këto fjalë të Mevlanës pothuajse e shpjegojnë natyrën e pastrimit:

“Varri nuk bëhet as me gurë as me dërrasë dhe as me copë të trashë. Është e domosdoshme që t’i hapësh vetes një varr në një zemër pa njolla, dhe në botën e pastrimit të brendshëm të shkatërrosh përpara Allahut të lartë inatin dhe egoizmin tënd.”

Pastaj duke bërë adhurime, duke u bindur, duke bërë të mira dhe duke dhënë lëmosha me brendi të pastruar, është e domosdoshme të përgatitemi për botën e përhershme në mënyrë sa më të bukur.

Po ashtu, robit të tij që e ka zbukuruar jetën e vet me vepra të mira dhe nuk e ka harruar asnjëherë, në frymën e fundit Zoti i jep këtë përgëzim të bukur:

“Pa dyshim se atyre që thanë: “Zoti ynë është Allahu” dhe ecën në rrugë të drejtë,

atyre (në prag të vdekjes) **u vijnë ëngjëjt dhe u thonë: mos kini frikë, mos u mërzisni dhe gëzohuni me xhennetin që u është premtuar.**” (Fussilet, 30)

Allahu na e dhashtë të gjithëve hyrjen në natyrën e këtij përgëzimi!

Amin!..

Pastrimi i vetes dhe dëlirësia e zemrës

Në mësimin e moralit të bukur që formon personalitetin Islam, një nga hapat që duhet hedhur më së pari është pastrimi i vetes dhe dëlirja e zemrës. Në të njëjtën kohë ky pastrim dhe kjo dëlirje janë faktorët më të qartë në realizimin e tragjedisë apo të lumturisë në të ardhmem e njerëzve.

Për të pastruar veten dhe për të dëlirë zemrën, së pari duhet t'i bindesh vullnetit hyjnor, e po ashtu të përpiqesh të dalësh kundra pasioneve vetiake dhe gjendjeve të këqia. Duke e kuptuar gabimin, mangësinë, paaftësinë, asgjënë dhe padijen e tij, çdo besimtar duhet ta perceptojë Zotin me gjithë madhësinë, fuqinë dhe përsosmërinë e Tij,

ndërsa veprat e tij duhet t'i drejtojë në këtë përceptim. Ja, kur të bëhet kjo -me shprehjen e Kur'anit- "vetja e cila urdhëron të keqen me këmbëngulje", pastrohet nga cilësitë e këqia dhe vjen në një gjendje të pranueshme.

Të përpiqesh të pastrosh veten dhe të hysh në në këtë rrugë me përpekje serioze për hir të kësaj, është pranuar si "**xhiahadi më i madh**" duke u mbështetur në rëndësinë dhe vështirësinë që ka. Po ashtu, këtë shprehje e ka përdorur Pejgamberi ynë i Nderuar ﷺ në kthimin nga Lufta e Tebukut, në të cilën u hasën vështirësi të mëdha. Në këtë luftë ashabët e nderuar kishin shkuar një mijë kilometra dhe ishin kthyer. Në udhëtim përjetuan shumë vuajtje si uria dhe etja. Mjekrat dhe flokët e sahabëve ishin ngatërruar me njëra-tjetrën dhe lëkurat iu ishin ngjitur pas kockave. Kur pa ashabët e nderuar në këtë gjendje, i Nderuari ynë tha:

"Tani po kthehemi nga xhiahadi i vogël dhe po shkojmë te xhiahadi me dëshirat e vetes, i cili është xhiahadi më e madh!"

Në hadithe të ndryshme fisnike, i Dërguari i Allahut ﷺ ka thënë:

“(Në të vërtetë) Luftëtar është ai që lufton me veten e tij.” (Tirmidhi, Fedailu'l-Xhihad, 2/1621; Ahmed, VI, 20)

“I mençur është ai që e sundon veten dhe punon për pasvdekjen, duke i kërkuar llogari asaj. Ndërsa budalla është ai që ndjek dëshirat e vetes dhe shpreson (të mirë) nga Allahu.” (Tirmidhi, Kijamet, 25/2459; Ibn Maxhe, Zuhd, 31)

“Ajo që kam më shumë frikë për ummetin tim është ndjekja e dëshirave vetjake.” (Sujuti, I, 12)

Nga ky aspekt, edhe edukata profetike e të Nderuarit tonë ﷺ është realizuar në trajtën e një lufte të pamëshirshme që i bëhet vetes. Ashabët e nderuar, që edukoheshin me këtë edukim profetik, u bënë njerëz të përsosur dhe erdhën në një gjendje brezi shembullor, duke arritur të pastroheshin nga veset e këqia, si rezultat i pastrimit të vetes dhe dëlirjes së zemrës. Ibn Mes'udi رحمه الله përjetonte gjendjen e falenderimit, lavdërimit dhe dhikrit në mësimet e Pejgamberit tonë të Nderuar. Edhe pse kishte një dije të gjërë, të fituar për shkak

të afërsisë që kishte ndaj të Nderuarit tonë, ai transmetoi vetëm 848 hadithem për shkak të përpikmërisë që kishte në transmetim. Gjendjen shpirtërore që e kishte arritur nën edukimin shpirtëror të të Nderuarit tonë ﷺ, Ibn Mes'udi رحمته e shpreh kështu:

“Ne përfshiheshim aq shume në disa gjendje të të Dërguarit të Allahut, sa që mund të dëgjonim edhe dhikrin e kafshatave që hanim.” (Shik. Buhari, Menakib, 25)

Ibn Mes'ud رحمته, që në të kaluarën ishte një çoban deveshë, kur u udhëzua dhe kaloi në edukimin shpirtëror të të Dërguarit të Allahut iu bë zemra det. U hollua, u thellua dhe zemra filloi të reflektonte shfaqjet hyjnore. Shkolla e famshme e Kufes është vepra e këtij sahabiu të njohur. Edhe Imam Azami Ebu Hanife, i cili ishte juristi më i madh i botës, është edukuar po nga kjo shkollë. Ai ishte Imam Azami, para të cilit Soloni dhe Hamurabi, që njihen si juristët më të mëdhënj të botës, mund të jenë vetëm nxënës. Përderisa të vazhdojë medhebi Hanefi që e ka formuar Ebu Hanife, Ibn Mes'ud رحمته do të fitojë sadakutu'l-xharije (punë

e mirë që vazhdon edhe pas vdekjes). Kësisoj, ai dhe sahabët e ngjashëm me të, nuk harrohen edhe pasi t'u bëhen trupat tokë. Salltanatet e tyre do të vazhdojnë deri në kiamet në zemrat e ummetit të Muhammedit.

Edhe njëri nga mënyrat kryesore që përdornin pejgamberët dhe miqtë e Zotit me qëllim që të ndikonin shpirtat dhe zemrat në edukimin shpirtëror të njerëzve, është **“kuvendi”**. Ndjenjat e gjendjes që jeton janë të ngarkuara në fjalët e atij që e ka pastruar veten dhe e ka dëlirur zemrën. Fjalët që thuhën me këto ndjenja dhe me këtë sinqeritet, e gjejnë rrugën nga veshi për në zemrën e bashkëbiseduesit, japin ndikime të mira dhe bëhen shkak për kalimin e begatisë dhe të ndjenjës shpirtërore.

Edhe dijetarët të cilët janë trashëgimtarë të Pejgamberit, para së t'u rregullojnë njerëzve përjetimet negative, i sjellin në një gjendje të gatshme për t'u rregulluar, duke ua zbutur zemrat me begatinë dhe bereqetin e kuvendit. Duke i ndalur furtunat e zemërimit dhe të inatit, përgatisin bazat që flladet e ëmbla të pendimit të bëhen realitet.

Edhe begatia që transmetohet te zemra e nxënësve të përsosur në formë zinxhiri nga i Dërguari i Allahut ﷺ, vjen në zemrat e besimtarëve me rabita (lidhje shpirtërore) dhe kuvende. Për këtë shkak, personaliteti shembullor i Pejgamberit tonë të Nderuar reflektohet në zemrat besimtare aq sa ato e duan Atë.

Aq sa ç’kryhen kuvendet me adhurim, po aq vijnë edhe shfaqjet. Zemrat në kuvende ndahen sipas bashkëbiseduesit, sepse kuvendi është sikur t’i shkruash një recetë shpirtërore bashkëbiseduesit. Kuvendi që bëhet dhe dëgjohet me zemër të sinqertë, është një gjendje zbulimi e thellë. Shfaqjet fillojnë të vijnë sipas gjendjes së zemrës së bashkëbiseduesit.

Metoda me ndikuese që ka përdorur i Dërguari i Allahut ﷺ për edukimin dhe pas-trimin e ashabëve të Tij, është kuvendi, sepse Allahu i thotë Pejgamberit tonë të Nderuar:

“Këshillo, sepse këshilla u bën dobi besimtarëve.” (Dharijat, 55)

“...Ti je vetëm një këshillues.” (Gashije, 21)

Është shumë interesant edhe fakti se fjalët “sahabi” dhe “kuvend” janë formuar nga e

njëjta rrënjë. Me dashurinë, respektin dhe ndjesinë që e kishin ndaj të Dërguarit të Allahut ﷺ, ashabët e nderuar janë bërë shembulli më i përkryer dhe më i shkëlqyer i përfitimit të asaj që duhet nga kuvendi dhe nga edukata shpirtërore. Qetësinë dhe edukatën që kishin në kuvendin e të Dërguarit të Allahut ﷺ në lidhje me kushtin e asaj që përfituan, e kanë shprehur kështu:

“Ne pandehnim se në kokën tonë kishte një zog, i cili nëse lëviznim, do të fluturonte.”
(Shik, Ebu Davud, Sunnet, 23-24/4753; Ibn Maxhe, Xhenaiz, 37; Ibn Sa’d, I, 424)

Ja pra, me një dëshirë të tillë të zjarrtë bëheshin kuvendet e të Dërguarit të Allahut. Kur Ai fliste, ato e dëgjonin me aq mall e përqe ndrim shpirtëror sa që tek to refleктоhej një gjendje lumturie e ekstaze. Edukata dhe turpi që refleктоhej te ashabët nga Ai, ishte në një gradë të atillë sa që ashabët e nderuar shumë herë nuk guxonin t’i bënin as pyetje të Dërguarit të Allahut. Për këtë arsye, nëse ndonjë bedevi vinte nga shkretëtira dhe bëhej shkak për kuvend duke i bërë pyetje Hazretit Pejgamber, ashabët prisnin që të përfitonin edhe ata nga begatia e Tij.

Ashabët e nderuar, të cilët në të kaluarën ishin njerëzit e xhahilijes, pasi u udhëzuan, pasi e pastruan veten dhe pasi e dëlirën zemrën me kuvendet e begata dhe me edukatën shpirtërore të të Dërguari të Allahut, u bënë njerëzit më të shkëlqyer të kësaj bote. Ata i kaluan legjendat e begata që shëtisnin gojë më gojë dhe që kishin zënë vend në zemra.

Pastrimi i vetes dhe dëlirja e zemrës kanë një pozitë të rëndësishme në formimin e personalitetit Islam. Së pari është pastrim nga kufri, padija, ndjenjat e këqia, besimi i gabuar dhe vetitë e këqia. Do të thotë të pastrohesh nga çdo besim i gabuar që bie ndesh me Fenë e qartë, të pastrohesh nga gabimet etike dhe veprare. Domethënë, pasi të pastrohet zemra dhe të mbrohet nga të këqijat, ta mbushësh me ndjenja shpirtërore, duke e zbukuruar me vetitë dhe me edukimin e devotshmërisë si besimi, dija, dija shpirtërore, urtësia, ndjenjat e mira dhe prirjet e bukura.

Njeriu që kur ka ardhur në këtë botë për tu sprovuar deri në vdekje, është i dhënë pas një sëmundjeje që i thuhet vete dhe e cila përfshin shumë gjëra negative. Ai, edhe nëse

ngrihet në shkallën më të lartë të (velajetit) miqësisë, çdo çast është kundra hileve, vesve-seve dhe kurtheve të gjithmonshme të treshes: kësaj bote, vetes dhe shejtanit. Në fakt, edhe vlera e adhurimit fillon duke i mënjanuar këto rreziqe, duke u bërë i devotshëm e duke u larguar nga mashtrimet tërheqëse të kësaj bote të përkohëshme, dhe si rezultat i kësaj duke iu drejtuar Allahut.

Hazreti Mevlana, i shpreh kështu baticat dhe zbaticat që janë në botën e brendshme të njeriut:

“Ai që e komandon veten, është si Musa عليه السلام. Ndërsa trupi është Faraoni i tij. Ai që e komandon veten, e lë veten që e ka Brenda tij dhe fillon të kontrollojë jashtë se ku është armiku.”

“O udhëtar i Zotit! Nëse dëshiron të mësosh të vërtetën, as Musa e as Faraoni nuk kanë vdekur. Ata sot jetojnë brenda teje, janë fshehur në ekzistencën tënde dhe vazhdojnë të luftojnë në zemrën tënde! Për këtë arsye, këto dy vetë që janë armiq të njëri-tjetrit, duhet t'i kërkosësh në veten tënde!

Përsëri Hazreti Mevlana thotë:

“Mos u mundo ta ushqesh trupin shumë, sepse ai është një kurban që në fund do t’i jepet tokës. Ti mundohu të ushqesh zemrën! Është ajo që do të ngrihet lart dhe që do të nderohet.”

“Trupit tënd jepi pak gjëra me vaj dhe me mjaltë, sepse ai që e ushqen tepër, bie në dëshirat vetjake dhe në fund poshtërohet.”

“Shpirtit jepi ushqime shpirtërore. Shfaqti atij mendim të pjekur, perceptim të mprehtë dhe ushqime shpirtërore, ashtu që të shkojë i fuqishëm në vendin ku do të shkojë.”

Me të vërtetë, vetja është diçka dyanëshe e cila, kur edukohet e ngre njeriun në pozitën më të nderuar të krijesat, por kur nuk edukohet, i ndodh kundërta: e lëshon atë në fund të xhehennemit. Është pothuajse si një thikë me dy tehe të mprehura.

Çdo vete që është e privuar nga udhëzimi shpirtëror dhe kontrolli, është perde e një humbjeje të dhembshur që i mbulon të vërte-

tat me neglizhencë, por nëse njeriu shpëton nga morali i keq, paçka se e pengon vetja, nëse njeriu mund ta pastrojë veten dhe ta dëlirë zemrën, ai mund t'i kalojë edhe engjëjt të cilët nuk i pengon asgjë për t'u drejtuar te Allahu dhe te e mira, sepse nderi i një rezultati është i lidhur me vështirësitë që kapërcehen për ta arritur atë.

Prandaj themi se pastrimi i egos dhe purifikimi i zemrës është një domosdoshmëri për të gjelbëruar farërat e devotshmërisë (takvasë) dhe për të edukuar prirjen e natyrshme të njeriut për kah e keqja. Për këtë arsye, çdo njeri është i urdhëruar ta lartësojë dhe ta madhërojë Allahun me punë të mira, aq sa ka mundësi, ta njohë Atë dhe këtë informatë ta sjellë në gjendjen e dijes shpirtërore. Ja ky është “adhurimi”. Që ky adhurim të arrijë qëllimin e tij, kjo është diçka që lidhet me pastrimin e vetes dhe me dëlirjen e zemrës, që do të thotë mbushje e njeriut me ndjenja të larta duke kapërcyer pengesat e vetes.

Pastrimi i vetes është një çështje e rëndësishme të cilën Allahu e ka theksuar duke u

betuar herë pas here. Në suren Shems (dielli) thuhet:

“PASHA diellin dhe dritën e tij! Pasha hënën kur vjen pas tij! Pasha ditën kur ai (dielli) e shëndrit! Pasha natën kur ajo e mbulon atë (dritën e diellit)! Pasha qie-llin dhe Atë që e ndërtoi atë! Pasha tokën dhe Atë që e shtriu atë (e sheshoi)! Pasha njeriun dhe Atë që e krijoi atë dhe që ia mësoi se cilat janë të këqiat dhe të mirat. Pra, patjetër ka shpëtuar ai që e pastroi vetveten dhe ka humbur ai që e poshtëroi vetveten.” (Shems, 1-10)

Betimi i Allahut, në të vërtetë deklarimi hyjnor që shprehet pas betimit, përveç se tregon vlerën dhe nderin e atyre që betohen në të, ka për qëllim të tregojë madhështinë dhe rëndësinë e tyre. Edhe gjendja në këto ajete është e njëjtë, por ka vetëm këtë ndryshim:

Allahu betohet në këto ajete fisnike plotësisht dhjetë herë njëra pas tjetrës, pastaj, për të forcuar më shumë kuptimin, përdor pjesëzën “فَدُ” (patjetër) dhe vetëm pas këtyre qortimeve dhe përforcimeve thotë:

“Patjetër ka shpëtuar ai që e pastroi vetveten dhe ka humbur ai që e poshtëroi vetveten!..”

Është interesante edhe kjo: që Allahu në Kur'anin Fisnik nuk betohet njëmbëdhjetë herë në mënyrë njëra pas tjetrës përveçse në çështjen e pastrimit të vetes. Kjo e vërtetë është e mjaftueshme për të treguar se sa i rëndësishëm dhe i domosdoshëm është pastrimi i vetes për shpëtimin e njeriut.

Pastrimi në tasavvuf është thyerja e sundimit të vetes mbi trupin, duke i pakësuar dëshirat e saj e duke siguruar kësisoj sundimin e shpirtit. Kjo mund të sigurohet vetëm me rrugën e rijadatit, domethënë me metoda të tilla si respekti ndaj normales në të ngrënë dhe në të pirë, në të fjetur dhe në të folur, me qëllim që këto ta forcojnë vullnetin kundra vetes. Për këtë arsye, në tasavvuf metoda për të frenuar veten është killetu't-taam (të hash pak), killetu'l-menam (të flesh pak) dhe killetu'l-kelam (të flasësh pak), sepse këto janë hapat e parë të sundimit ndaj vetes. Megjithatë, si në çdo çështje tjetër, gjatë zbatimit të

këtyre metodave nuk duhet ta lëmë normalen, sepse trupi është një amanet që Allahu ua ka dhënë njerëzve.

Në fakt, me luftën që bëhet kundra saj vetja nuk vdes por vetëm mund të merret nën kontroll. Ajo që kërkohet nuk është të shkatërrojmë veten, por t'i kufizojmë dhe t'i edukojmë dëshirat e pasionet e saj me ligjet e përshtatshme ndaj kënaqësisë hyjnore, duke e larguar nga gjërat e tepërta.

Edhe një çështje tjetër e rëndësishme krahas pastrimit të vetes, është që ta sjellim zemrën në një gjendje të pastër dhe të dëlirë. Nisur nga xhevahiri i saj i vërtetë, zemra është “vendi” ku shikon Zoti i madhëruar. Domethënë ka nderin për të qenë vendi që sheh Zoti, por siç nuk është e mundur që në fronin e një saraji të ulet dikush tjetër përveç sulltanit, edhe zemra që është saraji i gjithëçkaje duhet të pastrohet nga mendimet vetjake, nga pasionet e shëmtuara dhe nga gjërat e kësaj bote, përveçse nga Allahu. Në të kundërt, zemra mbyllet ndaj të mirave hyjnore, por kjo nuk do të thotë se nuk mund të dojë dikë

tjetër përveç Allahut. Në të vërtetë, ata të cilët arrijnë në kulmin e zemrës së shëndoshë duke e pastruar veten dhe duke e dëlirur zemrën, janë liruar nga dashuria e gjërave të kësaj bote, por njerëzit e tjerë, nuk kanë mundur ta fshijnë plotësisht nga zemrat e tyre dashurinë ndaj pasurisë dhe fëmijëve. Në të vërtetë, kjo lloj dashurie është e lejueshme derisa të mos kalojë një kufi të caktuar.

Për të perceptuar rëndësinë e dëlirjes së zemrës, është e mjaftueshme të shikosh pozitën e zemrës në jetën materiale dhe shpirtërore. Pejgamberi ynë i Nderuar ﷺ e ka shprehur kështu rëndësinë jetësore të zemrës:

*“...Njeriu në trupin e tij ka një copë mish. Nëse ajo copë bëhet e fortë dhe e devotshme, po ashtu i tërë trupi bëhet i mirë, nëse ajo bëhet e keqe, po ashtu i tërë trupi bëhet i keq. Kini kujdes, ajo është **zemra**.”*
(Buhari, Iman, 39)

Hazreti Mevlana kuddise sirruhu, thotë se të mbushësh një thes pa ia mbyllur vrimën që ka në fund, është një punë boshe. Kështu edhe veprat, vetëm kur të kryhen me një ze-

mër të pastër dhe të dëlirë, mund të bëhen shkak për lumturinë e njeriut, sepse veprat janë të lidhura me nijetet dhe nijeti është një nga veprat e zemrës. Nisur nga kjo, është kusht që nijeti të rregullohet dhe të zbukurohet me sinqeritet.

Kjo është një gjendje që mund të fitohet vetëm si rezultat i edukimit shpirtëror që zbatohet si duhet. Pika që kanë për qëllim miqtë e Zotit në edukimin e zemrës, është që zemra të ketë një ndërgjegje për të qenë vazhdimisht me Allahun, që kështu të bëhet një zemër e gjallë. Që zemra të arrijë në këtë gradë, duhet të jetë e pastruar nga çdo gjë e kësaj bote, përveç Allahut.

Zemra e cila e arrin këtë gradë, i kupton të vërtetat delikate dhe të thella. Aq sa ç'bëhet e butë duke shpëtuar nga ashpërsia, zemra bëhet po aq një vend që reflekton emrat dhe të fshehtat hyjnore. Kështu fitohet marifetullah, që do të thotë ta njohësh Zotin me rrugën e zemrës. Kjo do të thotë se dija ka ardhur në gjendjen e dijes shpirtërore.

shëndoshë, domethënë me zemër të pastër dhe të mbushur me dashuri hyjnore, me një zemër e cila është e pastruar nga të gjitha sëmundjet shpirtërore, do të shpëtojnë. Këtë Allahu e tregon kështu:

“Atë ditën nuk bën dobi as malli dhe as fëmijët. Vetëm kush i paraqitet Zotit me zemër të shëndoshë.” (Shuara, 88-89)

Për të pasur një vete mutmain (të sigurtë, të bindur) dhe një zemër të shëndoshë si rezultat i pastrimit dhe i dëlirjes shpirtërore, ka disa kushte që duhen respektuar. Këto janë:

- a. Ushqimi hallall
- b. Istigfari dhe lutja
- c. Leximi i Kur'anit dhe zbatimi i ligjeve të tij
- ç. Kryerja e adhurimeve me hushu (frikërespekt)
- d. Shpenzimi në rrugë të Allahut
- e. Falja namaz natën
- f. Dhikri dhe meditimi
- g. Dashuria ndaj Profetit ﷺ dhe vazhdimi i salavateve fisnike

- gj. Mendimi i vdekjes
- i. Qëndrimi me të devotshmit dhe të sinqertët
- j. Posedimi i moralit të bukur

Zemra e shëndoshë që fitohet si rezultat i të qëndruarit me seriozitet, duke i jetuar me përpjekje të gjitha këto kushte, ka ardhur në një gjendje pasqyre të pastër në të cilën shfaqen cilësitë e bukura të Zotit. Kur Allahu Teala shikon shfaqjet e cilësive të bukura në zemrën e robit, e do atë dhe kënaqet nga ai.

Zoti është krijuesi dhe zotëruesi i gjithçkaje. Për këtë arsye, Ai nuk ka nevojë për krijesat. Nuk ka asnjë lloj dhurate që mund t'i dërgohet, që të mos gjendet në thesarin e Tij. Ai është burimi i të gjitha të mirave dhe i të gjitha bukurive. Për këtë arsye, gjëja më e bukur dhe më e vlefshme të krijesat është një “zemër” e pastër dhe e dëlirë, e cila mund të bëhet pasqyrë e esmau'l-husna, domethënë e emrave të bukur të Allahut. Për këtë arsye, dhurata më e përshtatshme që mund t'i paraqitet Zotit, është “zemra e shëndoshë”, që Zoti i madhërishëm e do nga ne.

Tabllo të virtytshme

I Dërguari i Allahut ﷺ, në minberin e xhamisë ua transmetonte ashabëve të nderuar herë pas here të gjitha fazat e luftës së Mutes. Fusha e luftës ishte përpara syve të Tij. Martirizimet që ndodhnin njëra pas tjetrës, luftën që ashabët e nderuar bënë, nga njëra anë me armikun dhe nga tjetra me djallin dhe vetet e tyre, i tregonte i mërziur:

“Zejd bin Harithe e mori flamurin në dorë. Shejtani menjëherë erdhi te ai. Këtë botë ia shfaqti të dashur, ndërsa vdekjen të shpifur dhe të keqe. Ndërsa Zejdi tha:

-Ky çast është një kohë kur besimtarët do të forcojnë besimin në zemrat e tyre! Ndërsa ti kërkon të ma bësh të dashur këtë botë! Dhe përparoi. Hyri në luftë dhe ra dëshmor. Kërkoni nga Allahu falje për të.”

Pastaj vazdoi:

“Ai tani ka hyrë në xhennet dhe po vrapon! Pastaj flamurin e mori Xhaferi. Shejtani menjëherë shkoi te ai. Këtë botë deshi t’ia shfaqte të dashur, ndërsa vdekjen të shpifur dhe të keqe. Ndërsa Xhaferi tha:

-Ky çast është një kohë kur besimtarët do të forcojnë besimin në zemrat e tyre! Ndërsa ti kërkon të ma bësh të dashur këtë botë! Dhe përparoi. E sulmoi ushtrinë armike, luftoi me të, e në fund edhe ai ra dëshmor. Unë dëshmoj se ai ka rënë dëshmor.”

Më vonë tha:

“Kërkoni falje nga Allahu për vëllain tuaj. Ai hyri në xhennet si dëshmor. Tashmë ai në xhennet fluturon si të dojë me dy fletë të ndritshme.”

Pasi i Dërguari i Allahut ﷺ tha:

“Pas Xhaferit flamurin e mori Abdullah bin Revaha!” Heshti pak. Fytyrat e Ensarëve u zverdhën dhe u venitën, sepse filluan të mendojnë se Abdullah bin Revaha ka bërë diçka që nuk e ka pëlqyer Allahu dhe i Dërguari i Tij. Teksa Hazreti Abdullah në ato çaste mori flamurin dhe po përparonte mbi kalë drejt armikut, nga njëra anë luftonte me armikun, nga ana tjetër po mundohej të sundonte veten e pabindur:

“O vetja ime! Unë jam betuar se do të të bëj të më bindesh. Këtë, ose pranoje me dëshirën tënde, ose do të të bëj ta pranosh me forcë! Po shoh se ti nuk e pëlqen shumë xhennetin! Ti nuk je gjë tjetër përveçse një pikë uji në torbën e trupit. O vetja ime! Nëse ti nuk do të vritesh tani, a nuk do të vdesësh? Nëse vepron ashtu si bënë ata të dy dhe zgjedh martirizimin, ke bërë një punë të drejtë! Nëse vonohesh, do të jeshëfatkeq!”

Në këto momente Abdullahu ﷺ u plagos në gisht. Ai zbriti nga kali dhe duke e vendosur gishtin e plagosur nën këmbë, lexoi një poezi që do të thotë:

“A nuk je ti vetëm një gisht që nxjerr gjak? Këtë aksident e ke pësuar në rrugë të Allahut!”, e tërhoqi shpejt dorën dhe e këputi gishtin që e kishte shtrënguar. Pastaj vazhdoi të luftojë. Kur në njërin anë ishte në xhihadin e vogël kundra armikut, në anën tjetër vazhonte xhihadin e madh kundra vetes së tij:

“O vetja ime! Nëse shqetësohesh se do të jesh e privuar nga gruaja jote, ja atë e divorcove plotë tri herë. Nëse shqetësohesh se do

të jesh larg robërve, edhe ata i lirove. Nëse shqetësohesh se do të ngelësh e privuar nga bahçeja dhe kopshti, edhe ato ia kam dhënë Allahut dhe të Dërguarit të Tij.”

Pejgamberi ynë i Nderuar ﷺ vazhdoi të transmetojë fazat e luftës:

“Abdullah bin Revaha e mblodhi guximin e tij, po luftonte me armikun me flamur në dorë dhe ra dëshmor. (Ai për shkak të hezitimit) hyri në xhennet si hezitues!”

Ensarëve u erdhi shumë rëndë që Abdullahu ﷺ hyri në xhennet si hezitues dhe pyetën:

“O i Dërguari i Allahut! Kush ishte hezitimi i tij?”

Pejgamberi ynë i Nderuar ﷺ tha:

“Kur u plagos, u tërhoq nga lufta me armikun. Pastaj e qortoi veten, e mblodhi guximin dhe ra dëshmor! Hyri në xhennet. Ata më janë treguar mua në xhennet mbi frone floriri. Pashë se froni i Abdullahut ishte më poshtë se i të tjerëve dhe ishte i shtrembër. Kur pyeta për shkakun, mu tha:

-Abdullahu, kur po shkante të luftonte, shkoi të luftonte pasi kaloi disa hezitime!” Ensarët u kënaqën dhe u gëzuan që Hazreti Abdullah së fundi ra dëshmor dhe hyri në xhennet.

Të Dërguarit të Allahut ﷺ që po i transmetonte këto, iu shtua mërzia dhe filluan ti rridhnin lot si perla nga sytë e Tij të bekuar. Pastaj tha:

“Tani flamurin e Allahut e ka marrë në dorë një shpatë nga shpatat e Allahut. Në fund Allahu luftëtarëve të Islamit u dha çlirim.” (Shik. Buhari, Megazi, 44; Ahmed, V, 299; III, 113; Ibn Hisham, III, 433-436; Vakidi, II, 762; Ibn Sa'd, III, 46, 530; Ibn Esir, Usdu'l-Gabe, III, 237)

Domethënë vetja dhe shejtani nuk e lënë njeriun deri sa të vdesë. Atëherë duhet të jemi gjithmonë të zgjuar, të luftojmë dhe të strehohemi te mbrojtja e Zotit. Në ajetin fisnik thuhet:

“Adhurojë Zotin derisa të të vijë jakini (vdekja)!” (el-Hixhr, 99)

Hazreti Abdulkadir Gejlani, i cili ishte nga miqtë e mëdhenj të Allahut, pasi arriti përsosmërinë në dijet zahiri (e qarta), për të fituar “gjendjen asgjë”, pra për t’u mbrojtur nga egoizmi e nga mashtrimet e vetes dhe për ta mbrojtur zemrën nga çdo gjë që e largonte nga Zoti, për një farë kohe shkoi në rrethinat e vjetra të Bagdadit. Shah Nakshibend kuddise sirruhu, në vitet e para të hyrjes në tarikat, për të edukuar veten dhe për të arritur “gjendjen asgjë”, që është e kundërta e mburrjes dhe e mendjemadhësisë, u shërbeu njerëzve të sëmurë, të vuajturve, të vetmuarve, të plagosurve. Madje duke pastruar rrugën ku do të kalonin njerëzit, për plot shtatë vjet ai jetoi një jetë shërbimi të pashoq.

Ja vështirësia e pastrimit të vetes dhe shpërblimi i madh që jepet në kundërvlerë të saj...

Kur ishte në kulmin e dijes së asaj kohe, për të fituar afërsi me Zotin, Hazreti Imam Gazaliu jetoi për një kohë të gjatë në “gjendjen asgjë”, domethënë hoqi dorë nga të gjitha

dëshirat vetjake Hazreti Imam Gazaliu e tregon kështu gjendjen e tij në kulmin e dijes:

“Unë merresha me dijet racionale dhe të sheriatit. Kisha shumë nxënës. Mendova për gjendjen time. Pashë se isha i rrethuar nga pasione të ndryshme. Mendova për nijetin në dijen time. E gjeta veten jo të sigurt për Allahun, por të përzier me dashurinë e pozitës dhe të famës. E kuptova plotësisht se jam në një gjendje shkatërruese dhe në qoshe të humnerës.

Atëherë ndodhi diçka. Gjashtë muaj ngela i hutuar, duke rënkuar dhe duke qarë në luginën e hutimit, mes dëshirave të kësaj bote dhe ahiretit, duke ikur nga kjo botë dhe nga ata që e duan. Zemra më vuante. Pashë dhe kuptova paaftësinë time. Pashë se vullneti dhe zgjedhja doli nga dora ime. Iu luta dhe iu përgjërova Allahut, duke qarë si një njeri i kapur nga një sëmundje e pashërueshme dhe pa rrugëdalje. Së fundi, siç thuhet në ajet:

... Ai është i cili i përgjigjet nevojtarit (të mjerit) kur ai e thërret, duke ia larguar të keqen... (en-Neml, 62) Allahu Teala ma pranoi

lutjen time dhe ma zgjoi zemrën. Dëshira për pasuri dhe pozitë m'u hoq. Ua ktheva kurri-
zin të gjithave. U mora me dhikrin, vetminë,
ngujimin, përpjekjen, përgatitjen, pastrimin e
vetes dhe me përsosmërinë e moralit. Me dije
të sigurtë mësova se ata që shkojnë te Allahu
dhe ata që janë udhëtarë të rrugës së udhëzi-
mit, janë veçanërisht të mëdhenjtë e tasavvufit
(misticizmit Islam). Karakterin dhe moralin më
të bukur e kanë ata, sepse gjendjet e tyre të
jashtme dhe të fshehta, janë marrë nga drita
e profetësisë. Në tokë nuk ka një dritë përtej
dritës së profetësisë.” (Shik. Gazali, el-Munkidhu
mine'd-Dalal, Stamboll 1994, fq. 35-39)

Animi i sulltanit të Belhit Ibrahim bin
Ed'hemit nga pastrimi i vetes dhe dëlirësia
e zemrës, u realizuan si rezultat i një qortimi
të tillë:

Një natë Ibrahim bin Ed'hemin e kish zënë
gjumi mbi fron. Befas, në strehën e sarajit
ndodhi një zhurmë e frikshme. Zërat dhe thirr-
jet shtoheshin dora-dorës, derisa më në fund
e zgjuan sulltanin.

Sulltan Ibrahim bin Ed'hemi u ngrit menjëherë nga vendi dhe thirri duke u kthyer kah streha:

“Kush është aty? Çfarë bëni nën strehë në këtë orë të natës?”

Nga streha erdhi një përgjigje:

“Po kërkojmë devenë që kemi humbur, o sulltani ynë!”

Ibrahim bin Ed'hemi bërtiti i zemëruar:

“A nën strehë kërkohet deveja, o njerëz të pamatur?!”

Kësaj radhe përgjigja kishte natyrën e një udhëzimi shumë kuptimplotë:

“O Ibrahim! Ti e di se deveja nuk kërkohet në strehë, por a e di se Zotin nuk mund ta gjesh me rrobat e mëndafsha që ke veshur, me kurorën që ke në kokë, me këmba që ke në dorë dhe me fronin ku je ulur?!”

Kjo ngjarje i shtoi shumë baticat dhe zbatimet shpirtërore që kishin filluar prej një kohe të gjatë në shpirtin e Ibrahim bin Ed'hemit. Ndodhia e la në një gjendje të hutuar dhe të

pavendosur, por sulltani përsëri nuk mundi të shkëputej krejtësisht nga jeta e vjetër.

Por qortimi i dytë shpirtëror që ndodhi gjatë gjuetisë, pas së cilës ishte shumë i dhënë, e bëri Ibrahim bin Ed'hemin një udhëtar të vërtetë të Zotit. Ngjarje ndodhi kështu:

Një ditë Hazreti Ibrahim bin Ed'hemi kishte dalë për gjueti. Vrapoi pas një sorkadheje aq shumë, saqë u largua plotësisht nga ushtarët e tij. Kali kishte ngelur në gjak dhe djersë, por Ibrahim bin Ed'hemi ngaqë ishte i vendosur për ta vrarë sorkadhen, nuk ndalej. Në një farë çasti, teksa e pati zënë ngushtë sorkadhen, kafsha delikate dhe e bukur filloi të flasë:

“O Ibrahim! A për këtë je krijuar? A të ka krijuar Allahu për të më vrarë mua? Nëse do të më vrasësh mua, çfarë do të fitosh? Çfarë do të fitosh, përveç se more një jetë?”

Kur Ibrahim bin Ed'hemi dëgjoji këto fjalë, iu trondit aq shumë zemra sa u rrëzua nga kali. Filloi të vraponte drejt shkretëtirës. Pas një farë kohe, kur pa rreth e rrotull, në tërë

atë shkretëtirë të gjerë nuk pa asnjë tjetër përveç një çobani. Menjëherë i shkoi pranë tij dhe iu lut:

“Të lutem merri këto xhevahirë, rrobat e padishahllëkut, armët e mia, kalin tim dhe më jep pelerinën që mban veshur! Mos i thuaj gjë askujt!”

E veshi pelerinën nën vështrimin e habitur të çobanit dhe iku. Çobani ngarendte pas tij dhe thoshte: Padishahu duhet të jetë çmendur! Por Ibrahim bin Ed’hemi nuk ishte çmendur, përkundrazi, i kishte ardhur mendja. Ai kishte dalë për të vrarë sorkadhe, por Allahu Teala e gjuajti atë me një sorkadhe.

Nuk është e mundur ta rregullosh dhe ta pastrosh veten pa u përpjekur, veçanërisht duke bërë atë që dëshiron. Për ta sjellë atë në drejtimin që do Zoti dhe për të arritur paqen në ahiret, patjetër që duhet të bësh përpjekje serioze. Këtë mundim dhe përpjekje duhet ta fillojmë menjëherë pa humbur kohë, sepse vdekja mund ta kapë njeriun në çdo çast!..

Hazreti Mevlana Halid Bagdadi dhe disa shokë të tij kishin marrë rrugën për të vizituar Hazretin Abdullah Dehleviun. Pas një udhëtimit që zgjati me muaj, së fundi arritën në Dehli (Xhihanabad). Transmetohet se ky udhëtim ka zgjatur një vit. Mevlana Halid i cili po priste me padurim të takohej me Hazretin Abdullah Dehleviun, shkoi bashkë me shokët në teqen e shejhut. Ata që ndodheshin pranë tij i thanë dervishit që u hapi derën:

“Haxhi Mevlana Halid Zijaduddin i cili është nga dijetarët e Sulejmanijes, Shamit dhe Bagdadit, bashkë me shokët e tij ka ardhur për të vizituar Hazretin e moshuar.”

Hazreti Abdullah Dehlevi i cili këtë vizitë në fakt e dinte shpirtërisht, tha:

“Halidi le të qëndrojë! Të tjerët le të shkojnë në vendet e tyre, pasi të rrinë si miq për një farë kohe!..”

Urdhëri u zbatua. Pastaj erdhi urdhëri i dytë:

“Halidi le të fillojë të pastroje vendin e abdestit në teqe!”

Por Mevlana Halid, edhe pse u trajtua si nxënës në këtë lloj mënyrë, në një kohë kur ende s'qe takuar fare me Hazretin Shejh, edhe pse kishte një dije të gjërë sa deti, edhe pse ishte i famshëm në të gjithë botën Islame, nuk bëri asnjë kundërshtim. Mori kovën dhe fshesën në dorë dhe filloi të shërbejë.

Ujin që nevojitej për pastrimin e merrte nga një pus që ishte larg teqes. E mbushte ujin, e lidhte në majë të një shkopi dhe e mbartte mbi sup. Kësisoj, shkonte dhe vinte disa herë në ditë nga teqeja te pusi. Pastronte teqen dhe përgatiste ujin e abdestit. Kështu, ai ishte në një përpjekje dhe mundim të madh në rrugën për edukimin e vetes. Nëse vetja nuk kënaqej dhe turpërohej për shkak të shërbimit që bënte, menjëherë pendohej dhe kërkonte falje. Në këtë mënyrë kaluan muaj.

Një ditë ishte lodhur shumë duke pastruar gurët e banjos. Në ato çaste vetja e gjeti të dobët Mevlana Halidin dhe filloi ti shkaktonte zemrës disa druajtje:

“O det i dijes së pashoq i vendeve të Bagdadit dhe Shamit! O Mevlana Halid i klimës

së pasur! Je nisur me fjalën e dikujt që nuk dihet nëse është i çmendur apo mik i Zotit dhe duke kaluar shumë rrugë, ke ardhur deri këtu. A e gjete atë që kërkoje? Shiko, këtu nuk ka as shejh dhe as tarikat! Ka muaj që kanë kaluar dhe çfarë të kanë dhënë, përveçse të pastrosh banjon natë e ditë? A kjo ishte dija hyjnore që kërkoje?..”

Hazreti Halid Bagdadi, i cili u befasua me frikë kundrejt këtij devijimi, e copëtoi menjëherë me rrufenë e sinqeritetit këtë perde që donte t’ia vendoste në sy vetja, kështu që e qortoi:

“O vetja ime! Nëse nuk e pranon si mirësi këtë detyrë të ndershme që më ka dhënë hoxha im i bekuar dhe nëse dëshiron të largohesh një çast, do të të bëj ta fshish vendin jo me fshesë por me mjekrrën time!..”

Hazreti Abdullah Dehleri po e vështronte nga larg duke buzëqeshur. Tashmë ai pa se kovën dhe fshesën e Mevlana Halidit, i cili zhduku edhe sulmet e fundit të vetes, kishin filluar t’i mbrartnin ëngjëjt. Veçanërisht kishte filluar të shkëlqente një dritë që zgjatej drejt

për në qiell nga supet që ishin vrarë duke mbartur ujë deri atë çast. Hazreti i moshuar, i cili u kënaq shumë me këtë, e thirri këtë nxënës të veçantë të tij që të shkonte te ai dhe i tha:

“O biri im Halid! Në dije ke arritur një gradë të pashoqe, por ishte e nevojshme ta zbukuroje me ndjenja shpirtërore. Për këtë arsye e kishe të domosdoshme edukimin e vetes dhe pastrimin e zemrës. Përndryshe, vetja do të të shkatërronte duke të tërhequr zvarrë drejt kënetës së mburrjes dhe të mendjemadhësisë. Elhamdulillah që tani je ngritur në kulmin e përsosmërisë duke e vënë veten nën këmbë. Tashmë punën tënde e bëjnë ëngjëjt.” Dhe shtoi:

“O biri im! Të nderuarit tanë që ne ndjekim, janë njerëz që kanë pasur sheriatin, tari-katin, hakikatin dhe marifetin. Tani ti je bërë një hallkë e tyre si një muxheddid. Tashmë udhëzimi i të gjitha klimave të pret ty! Allahu ta lartësoftë nijetin!”

Sado që të ketë dije, një vete jobindëse dhe e papastruar dhe një zemër e papastër, e padlirë, nuk është e mundur t'i udhëzojë

njerëzit, por pasi t'i kryejë këto dy kushte të rëndësishme, njeriu vjen në një gjendje të gatshme që të përfitojë shpirtërisht e të përfitohet prej tij shpirtërisht.

Hazreti i Dashur Muhammed Muhyiddin, në fillim i rekomandoi asgjënë nxënësit të tij Aziz Mahmudin, për shkak se ky vinte nga një detyrë gjykatësi të ndritshme, pas kësaj e caktoi të shiste mushkëri në tregun e Bursës, ndërsa më vonë e urdhëroi të pastronte edhe vendet e abdestit në teqe. Si rezultat i këtij edukimi, duke fituar një përsosmëri që drejtonte edhe padishahët, gjykatësi Mahmudi u cilësua “Hydaji” nga vetë hoxha i tij.

Një njeri, dëgjoji se Hazreti Hydaji kishte marrë dijen e alkimisë, kështu që erdhi te Hazreti dhe i tha:

“O i Nderuar! Kam dëgjuar se ju keni marrë dijen e alkimisë, çfarë më thoni?”

Pa thënë asgjë, Hazreti Hydaji këputi tri gjethe nga dega e varur pranë tij dhe u fryu. Gjethet, me lejen e Allahut, u bënë gjethe

floriri. Njeriu i shkretë që po e shikonte këtë ngjarje me habi, edhe pse bëri të njëjtën gjë, nuk ia doli mbanë. Hazreti Hydaji tha:

“O biri im! Dije se, të mësosh dijen e alkimisë, do të thotë të alkimosh veten...”

Qëllimi i jetës dhe i adhurimit nuk është të bësh mrekulli, por të bëhesh një mysliman i përsosur ,duke shpëtuar nga veset, përmes rrugës së pastrimit të vetes dhe dëlirjes së zemrës.

Sa bukur e tregon poeti dhe mendimtari i madh Muhammed Ikbal në një poezi të tij, rëndësinë e mbushjes së zemrës me dashuri, duke e pastruar veten:

Një natë, në librarinë time, dëgjova që një insekt i tha fluturës: “Jam vendosur në librat e Ibn Sinas. Kam parë librat e Farabiut. (Kam ecur ndërmjet rreshtave të thatë që nuk dinë të mbarojnë dhe shkronjave të venitura të atyre rreshtave e i kam shkatërruar. Nisur nga kjo, kam shëtitur rrugë më rrugë në el-Medinetu'l-Fadila të Farabiut, që do të thotë

qyteti i virtyteve, por) nuk e kuptova filozofinë e kesaj jete. U bëra një udhëtar i trishtuar i këtyre rrugëve pakrye e plot ankth. Nuk kam një diell që të m'i ndriçojë ditët e mia...”

Flutura, duke iu përgjigjur insektit, i tregoi flatrat e djegura dhe i tha:

“-Shiko!” “Unë i kam djegur flatrat e mia për këtë dashuri.” Pastaj vazhdoi:

“Ata që e bëjnë jetën më të gjallë, janë përpjekjet dhe dashuritë. Dhe ajo që e bën jetën me flatra, është dashuria!..”

Domethënë, duke i treguar insektit fletët e djegura, flutura po i thoshte me gjuhën e saj:

“Ti shpëto veten tënde që të mos shkatërrohesh në shtigjet pa rrugëdalje të kësaj filozofie! Fluturo për te takimi, duke marrë pjesë në detin e kuptimit të Mesnevisë, i mbushur me dashuri, ndjenjë shpirtërore dhe begati!..”

Ja pra! Për pastrimin e vetes dhe dëlirjen e zemrës, duhet të kthehesh me një dashuri të thellë si flutura rreth diellit të ndjenjave shpirt-

ërore, duhet të jetosh një jetë të mbushur me përpjekje dhe shërbim.

Hoxha i nderuar Mahir Iz e kuptoi se dija e privuar nga thellësitë shpirtërore është e mangët, dhe se zgjidhja e vetme për ta zhdukur këtë mangësi është udhëzimi shpirtëror, kështu që në vitet e fundit të jetës së tij ai shkoi në rrugën e edukimit shpirtëror. Ai e tregon kështu këtë gjendje të tij:

“Unë besoj se dituria e plotë arrihet nëpërmjet miqve të Zotit, sigurisht duke mos lënë pas dore edhe ndjekjen e saj me anë të studimit e të librit, por ama të mbledhësh të gjitha thashethemet e diturisë në mënyrë të pavarur është krejt e pamundur. Prandaj për të përshkuar shkallët e mija te vullnetit drejt miraxhit qiellorë të marifetit u lidha me atmosferën shpirtërore të Samiut, kjo u arrit në mënyrë krejt intuitive, pa asnjë masë inteligjence.”

Për të hapur krahët në qiellin e dijes shpirtërore, duhet t'i mbështesim shkallët e dashurisë dhe të shërbimit në diellin e dijes

shpirtërore dhe të ngjitemi ne to duke u përpjekur.

Së fundi, pastrimi i vetes dhe dëlirja e zemrës është një vepër që duhet të vazhdojë pandërprerje gjatë tërë jetës. Besimtari duhet të jetë gjithmonë i zgjuar kundrejt vetes së tij, asnjëherë nuk duhet të mendojë se ka arritur përsosmërinë dhe nuk duhet të mposhtet nga hilet dhe mashtrimet e vetes. Hazreti Mevlana në këtë çështje bën këto qortime:

“Kjo vete e poshtër kërkon të të dërgojë te një fitim i përkohshëm. Deri kur do të merresh me këtë fitim të përkohshëm, të mjafton ajo me të cilën je marrë deri tani.”

“Kur vetja të jep premtime të reja për të mirë, i prish njëmijë herë ato premtime dhe pendime.”

“Nëse jeta të jep njëmijë vjet kohë, vetja jote çdo ditë gjen nga një pretekst të ri.”

“Nëse vetja e poshtër kërkon nga ti një fitim shpirtëror, domethënë vepra të mira,

kujdes, mos u mashtro, sepse pas asaj kërkese, ka një hile të armikut vete.”

“Vetja në dorën e djathtë ka tespitë dhe Kur’anin, por në mëngë ka të fshehur thikën dhe shpatën.”

Allahu na bëftë të jetojmë një jetë adhurimi në këtë mënyrë dhe na mundësoftë përdorimin e kapitalit të jetës në formën më të bukur me të cilën do të kënaqet!..

O Zot! Zbukuroi zemrat tona me dashurinë e besimit! Na bëj prej atyre të cilët e shikojnë të keqen e kufrit dhe mëkatit dhe që largohen siç duhet prej tyre. Na mundëso që të bëhemi një Kuran i gjallë duke marrë nga morali profetik, dhe një jetë shembullore të virtytshme në mirësi! Jepu zemrave tona pjesë nga dashuria Jote! Na bëj të përshtatshëm ndaj fjalës Tënde “Robërit e Mi!” të mbushur me dashuri dhe nder, dhe ndaj lavdërimit “Vëllezërit e Mi!” të të dashurit Tënd! Na mundëso që të edukojmë breza të virtytshëm që do të luten për ne pas nesh dhe që do të jenë drita e syve në të dy botërat!

O Zot! Ruaje atdheun dhe popullin tonë nga mosbesimi dhe imoraliteti! Na mundëso që të jetojmë një jetë xhenneti, duke iu përshtatur madhësisë së vërtetë të Kur'anit Fisnik dhe të shërbejmë për dobinë e vazhdimit të brezit të virtytshëm të Kur'anit!..

Amin!..

